

2
0
1
9
2
0
2
0
2
0
2
1
2
0
2
0
2
3

 **HEINRICH BÖLL STIFTUNG**
КИЇВ
Україна

 **SOCIO**
INFORM

ЗМІНИ СПІВПРАЦІ ГРОМАДСЬКОГО КЛІМАТИЧНОГО РУХУ ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ

ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗМІНИ КЛІМАТУ
У 2022 РОЦІ

Дослідження змін співпраці громадського кліматичного руху та органів влади провела агенція Соціоінформ на замовлення Фонду ім. Гайнріха Бьоля, Бюро Київ — Україна у грудні 2022 – січні 2023 року для визначення, як змінились у 2022 році можливості участі громадянського суспільства у прийнятті рішень з питань, що стосуються зміни клімату, які наявні найефективніші інструменти взаємодії та які перешкоди на її шляху існують. Окремим фокусом дослідження був вплив війни на зазначені процеси.

Інформація, надана у цій публікації, є узагальненням результатів соціологічного дослідження та їх інтерпретацією на думку авторів та авторок, що не обов'язково відображає офіційну позицію Фонду ім. Гайнріха Бьоля та Уряду Німеччини.

Дослідницька команда:

Керівниця польового етапу: к.с.н. Оксана Химович
Модераторка: к.с.н. Наталія Зайцева-Чіпак
Аналітикиня: к.с.н. Наталія Зайцева-Чіпак
Помічниці аналітика: м. с. Соломія Щутяк, Євгенія Фау

Дизайн:

Яна Винярська

Зміст

МЕТОДОЛОГІЯ

с. 4

1

РОЗДІЛ

Увага до
тематики
зміни клімату
в часи війни

с. 5

2

РОЗДІЛ

Зміни
активності
взаємодії
у 2022 році

с. 15

3

РОЗДІЛ

Особливості
співпраці та
зміна фокусу
взаємодії

с. 25

4

РОЗДІЛ

Форми та
інструменти
взаємодії. Зміни
інтенсивності
застосування та
ефективності

с. 28

5

РОЗДІЛ

Маркери
ефективності
співпраці

с. 41

6

РОЗДІЛ

Можливості
та бар'єри
співпраці у
час війни

с. 50

7

РОЗДІЛ

Рекомендації
щодо
налагодження
співпраці у час
війни

с. 55

Методологія

Мета дослідження:

Охарактеризувати зміни у співпраці громадського кліматичного руху й органів влади на загальнонаціональному та місцевому рівнях, щодо протидії зміні клімату

Метод дослідження: глибинні інтерв'ю та метод Дельфі

Територія дослідження: Україна

Учасни_ці дослідження: представни_ці громадського сектору та влади, котрі працюють у галузі протидії зміні клімату

- 10 представни_ць громадського руху
 - 7 співпрацюють із владою на національному рівні
 - 1 співпрацює з владою місцевого рівня
 - 2 співпрацюють із владою на національному та місцевому рівнях
- 10 представни_ць влади
 - 2 національного рівня
 - 8 місцевого рівня

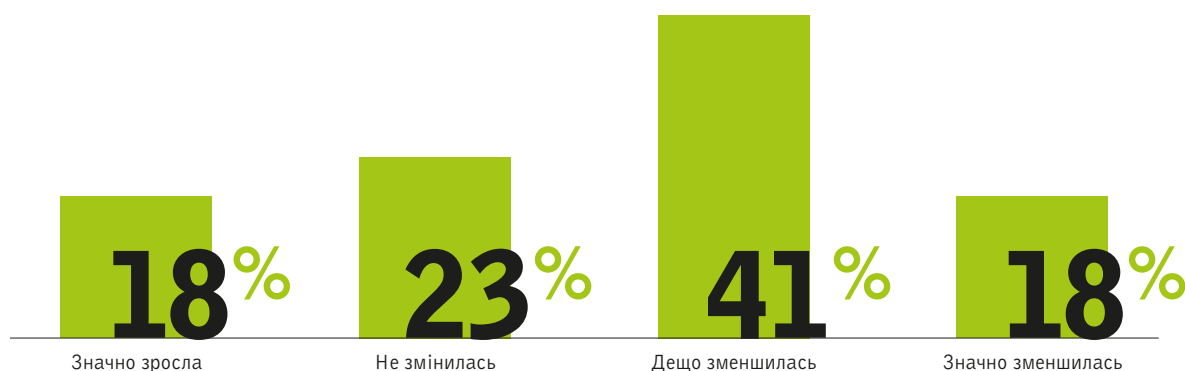
Дати дослідження: 10.12.2022 – 15.01.2023

Розділ 1

УВАГА ДО ТЕМАТИКИ ЗМІНИ КЛІМАТУ В ЧАСИ ВІЙНИ

2022 рік в Україні пройшов під знаком війни. Увага влади і громадськості були зосереджені на питаннях життєзабезпечення, оборони, допомоги фронту, прийому внутрішньо переміщених осіб, відновлення енергетичної інфраструктури, зруйнованої ракетними ударами. Як наслідок — увага до питань зміни клімату знизилась за результатами року.

НА ВАШУ ДУМКУ, ЯК ЗМІНИЛАСЬ АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ЗМІНИ КЛІМАТУ ДЛЯ УКРАЇНИ У 2022 РОЦІ?



Безумовно, повномасштабне вторгнення змінило фокус. Особливо це було помітно в перші місяці, коли всі були сфокусовані на закритті військових, гуманітарних потреб і зміна клімату була не в фокусі. Ми, як громадська організація, не комунікували взагалі на цю тему, мені здається, досі напряду принаймні не комунікуємо. Для влади так само. Спочатку — була турбулентність в кадрах, потім — фокус на військовій темі.

— ГО

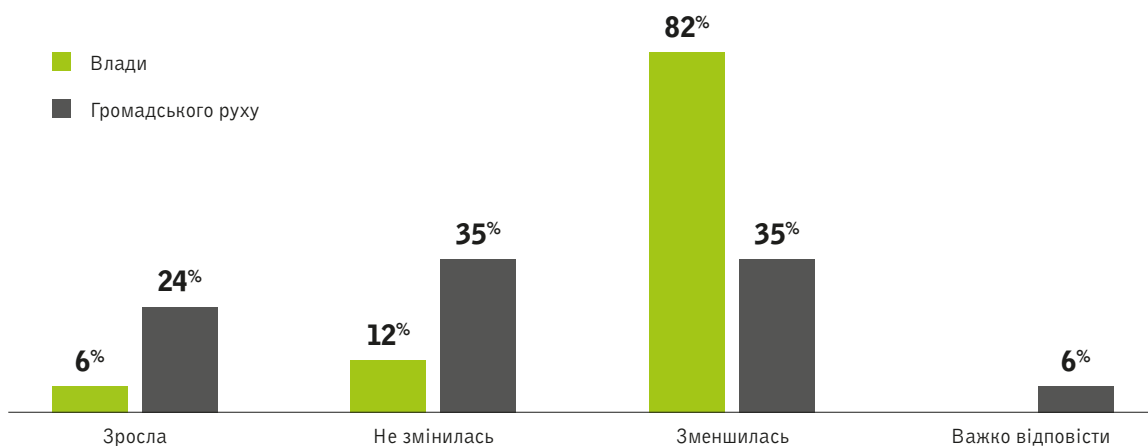


Війна зменшила увагу до змін клімату тому, що є проблеми більш нагальні. Є проблеми з виключенням світла, є проблеми з ракетними ударами, і відповідно зміна клімату відступила на задній план.

— Місцева влада

На думку експерт_ок, дещо більшою мірою тема зміни клімату випадала з поля зору влади, ніж громадського сектору (більшою мірою у цьому переконані саме активіст_ки, а також інформант_ки національного рівня).

НА ВАШУ ДУМКУ, У 2022 РОЦІ УВАГА ДО ТЕМИ ЗМІНИ КЛІМАТУ ЗІ СТОРОНИ...



ПРО ЗНИЖЕННЯ УВАГИ ДО ТЕМИ КЛІМАТУ В УКРАЇНІ ВПРОДОВЖ 2022 РОКУ СВІДЧИТЬ:

- **Чітка політика найвищої пріоритетності тематики війни і виживання, зниження пріоритетності проблеми зміни клімату.** Для прикладу, місцеві муніципалітети зосереджені на забезпеченні надійності енергопостачання, без урахування його безпеки для клімату.



На жаль, питання виживання, як би нам того не хотілося, завжди буде більш пріоритетним. І коли люди вимушені на сьогоднішній день використовувати ці самі генератори, то вони не будуть усвідомлювати те, наскільки це вплине на зміну клімату в подальшому.

— ГО



Навіть коли були рамкові угоди про зміни клімату, які відбулися в Єгипті. У павільйоні України в першу чергу говорили про війну, про її наслідки, впливи... Кліматичні питання там були швидше як фон.

— ГО

- **Скорочення кадрів у владі, які б займалися протидією кліматичній зміні.**
Відповідно, менша кількість чиновників не спроможна приділити увагу в обсязі на рівні 2021 року.



З'явилися ці нагальні проблеми. Не завжди влада має персонал цим займатися, не мають просто часу банально.

— Місцева влада

- **Послаблення співпраці і координації міністерств у питанні протидії зміні клімату.**



Минулого року, коли Україна приймала Загальний національний внесок, Міндовкілля намагалось створити якусь таку коаліцію з Мінекономіки Мінагро, Міненерго, які прямо впливають на екологію та довкілля. А зараз в них відсутня якась така кооперація.

— ГО

- **Скорочення бюджетного фінансування напрямку.**



Тема клімату сьогодні трохи в відриві від бюджетного планування, але знов ж таки, більшість міст готові з цим працювати. Близько 20 відсотків міст готові фінансувати цю діяльність з власного бюджету, решта все ж таки в очікуванні залучення якогось зовнішнього фінансування.

— Місцева влада

- **Слабкий рівень уваги до плану реалізації Національно визначеного внеску України до Паризької угоди.**
- **Зниження темпів просування відповідних програм і нормативно-правових актів.**
- **Зміна фокусу роботи багатьох громадських організацій** на волонтерство для фронту, підтримку ВПО тощо (10-15% невеликих організацій, які не мали сталого фінансування, змінили профіль діяльності, більші — додали новий напрям роботи і змушені були виділити на це частину людських і матеріальних ресурсів).



Усі відомі мені громадські організації включили в свою діяльність якісь гуманітарні або антивоєнні елементи, змінили фокуси діяльності, в тому числі і наша організація.

— ГО

Рівень уваги до проблем зміни клімату змінювався впродовж календарного року. У перші місяці війни робота у цьому напрямі цілковито зупинилась, але по мірі віддалення лінії фронту від Києва рівень уваги до теми зміни клімату продемонстрував висхідний тренд.



На початку війни було відчуття, що питання клімату не релевантні. Але люди адаптуються, і на початку травня ми побачили інтерес до природоохоронної роботи. У кінці травня ми повернулися повністю до проєктної діяльності.

— **ГО**



До літа ми взагалі не піднімали цього питання. Я особисто боялась навіть заїкнутися міському заступнику, з яким ми спілкуємось. Громадські організації в більшості переключилися на допомогу ВПО і ЗСУ. З літа усі ці ВПОшні і якби військові штуки структурувались, і ми почали говорити про клімат, актуалізовувати в департаменті заплановані заходи.

— **Місцева влада**

У кінці року, за твердженнями багатьох інформант_ок, увага до проблеми зміни клімату значно зросла. Громадські організації (які спеціалізуються на протидії зміні клімату) активно долучились до роботи на міжнародних майданчиках, відновили активність усередині країни. Підрозділи влади, відповідальні за згаданий напрям, відновили виконання покладених на них обов'язків. Національна влада продовжує роботу в рамках зобов'язань перед Євросоюзом у межах Угоди про асоціацію, місцева — виконує розроблені програми і плани.



Міністерство продовжує активно формувати, реалізовувати кліматичну політику, виконувати ті функції, які покладені на нього. Щоб не втратити за період війни того, що було напрацьовано і того, що ми повинні робити, щоб бути повноцінними членами Європейського Союзу і повноцінними учасниками глобального міжнародного процесу з боротьби проти зміни клімату. Обласні адміністрації продовжують підготовку своїх планів розвитку енергетики і клімату.

— **Національна влада**



Для нас, як органу місцевого самоврядування, це питання було і є важливим. Тим більше, що у нас в міській раді створений спеціальний підрозділ, який займається енергетикою і адаптацією до змін клімату. Так що це безпосередні мої обов'язки.

— **Місцева влада**

ВІДНОВЛЕННЮ УВАГИ ДО ТЕМИ ПРОТИДІЇ ЗМІНИ КЛІМАТУ СПРИЯЛИ ТАКІ ФАКТОРИ:

- **Подання заявки на членство у ЄС** і перспектива членства у Союзі.



З моменту набуття статусу кандидатства в ЄС спостерігаються певні кроки щодо реформування довкілля сфери, це частково зачіпатиме і кліматичну сферу.

— ГО

- **Міжнародна увага до війни в Україні.** Переосмислення ролі енергоресурсів у підтримці агресивної війни.



Ми ще на початку війни заявили, що ця війна фінансується доходами від викопного палива. Велика коаліція організацій цю тему доносили весь цей час до міжнародних інституцій, влади, органів, включаючи і наші.

— ГО

- **Ширші можливості для залучення грантових коштів** міжнародних організацій, орієнтованих на протидію кліматичним змінам, для бенефіціарів з України.



Зараз багато міжнародних організацій приділяють увагу клімату і хочуть впроваджувати кліматичні проєкти. В бюджеті на це фінансування нема, тому ми хочемо більше цій темі приділяти уваги, тому, що зараз є така можливість.

— Місцева влада

- **Запущені до війни програми, орієнтовані на протидію кліматичним змінам.** Зокрема, представниці місцевої влади цього року активно були залучені до написання Планів дій сталого енергетичного розвитку та клімату, брали участь в ініціативі «Зелений курс», збирали дані для Програм адаптації до зміни клімату.
- **Енергетична криза.** Актуалізація питань енергетичної безпеки, залежності від викопного палива та його виробників.
- **Прагнення підкреслити позиціонування України як частини Західної цивілізації, на противагу Росії.**



Українська влада часто використовує риторiku змін клімату, протиставляючи європейський шлях, «зелений шлях» і Росію, яка намагається далі залежати від fossil fuels. З точки зору політики, рішень, які приймаються, воно не відображається, але на рівні риторики, що я спостерігаю, що влада це використовує перед європейцями.

— **Національна влада**

Незважаючи на поступове відновлення уваги до зміни клімату, станом на кінець року вона все ще не повернулася до довоєнного рівня. Тема стала менш пріоритетною для влади (особливо на національному рівні та на місцевому безпосередньо поблизу фронту). Громадський сектор також менш активно просуває цю тему, зважаючи на диверсифікацію напрямів діяльності та усвідомлюючи весь обсяг проблем, з яким зіткнулась влада у час війни.



Представни_ці громадського руху, які займалися цими питаннями, вони досі це комунікують, проте це стає складніше. Зараз такого наголосу саме на зміні клімату немає. Органи влади на місцях теж не випускають це з уваги. Особливо ті міста, які відносно в безпеці, далі від воєнних дій, вони все ж пам'ятають, що в них є певні зобов'язання і вони враховують це в питаннях відновлення. Але, якщо говорити в цілому по країні, то так, звісно ми зараз маємо інші пріоритети.

— **ГО**

Така ситуація загалом вважається раціональною в умовах війни на тлі викликів, з якими стикається держава Україна та її народ.



Якби нам того не хотілося, але питання виживання—воно безпосередньо стосується клімату. Просто питання локального виживання для нас зараз в більшому пріоритеті. Тому що нам доводиться виживати сьогодні в буквальному сенсі.

— **ГО**



Зрозуміло, що державна політика має бути пріоритетною і сфокусованою на військових діях, і в першу чергу — на забезпеченні армії, для того, щоб ми зберегли цілісність держави. Тому, відносно пріоритетів, то вони вірно розставлені.

— **ГО**

Актуалізація проблеми зміни клімату в Україні сьогодні (як і рік тому) впливала переважно з євроінтеграційних зобов'язань України в рамках Паризької угоди, Угоди про асоціацію з ЄС, потенційного членства в ЄС і Європейського зеленого курсу.



Головний рушій — євроінтеграційні зобов'язання або зобов'язання за Паризькою угодою. Далі влада, відповідно до цих зобов'язань, має щось робити і виходить на обговорення або ми до них звертаємося зі своїми коментарями чи баченням.

— ГО



Україна, під час повномасштабної війни стала асоційованим членом Європейського Союзу. І тут виникають зовсім інші вимоги до документів, до нормативно-правової документації, законодавства, якого не було ще рік тому. Покроково Україна гармонізувала своє законодавство з Директивами Європейського Союзу.

— Місцева влада

У 2022 році вага «європейського чинника» навіть зросла. Адже, з одного боку, інтенсифікувалась співпраця з боку іноземних партнерів, а з іншого боку, знизилась активність внутрішніх гравців, які були обмежені у фінансових та людських ресурсах, інструментах прямої демократії.

Другим за значимістю ініціатором актуалізації тематики зміни клімату визнано громадськість. Цьогоріч її активність дещо зросла, адже громадські організації прагнуть бути корисними державі.



Увага громадськості дуже часто є тим елементом тиску, котрий змушує все-таки цим займатися. Тиск через медіа, судові позови (у т.ч. про компенсацію до органів місцевого самоврядування) і влада змушена цим займатися.

— Місцева влада



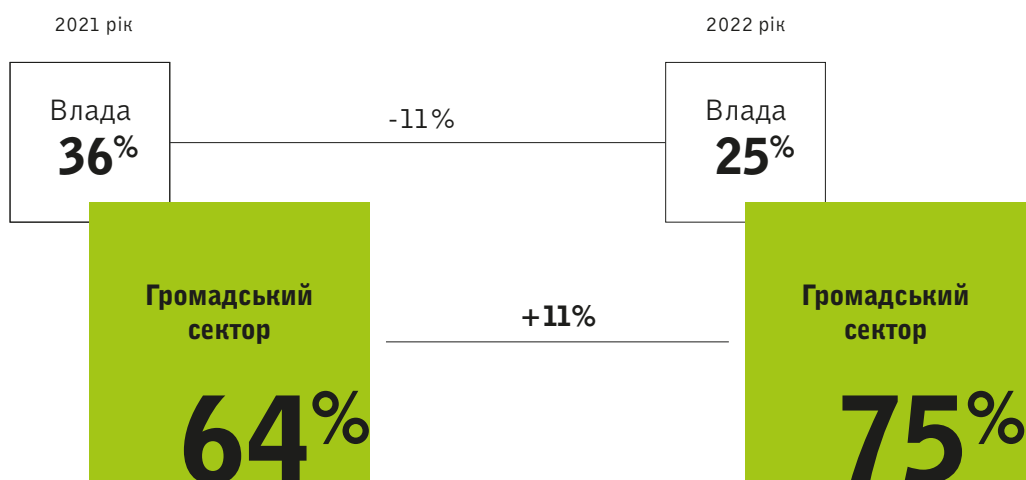
Є круті ГО національного рівня, які постійно щось ініціюють, досліджують, пишуть аналітичні записки. І я їм дуже вдячна. Без них би не було цієї нашої роботи.

— Місцева влада

Ініціативність влади у питанні протидії кліматичній зміні суттєво відрізняється на загальнонаціональному і місцевому рівнях.

На національному рівні спостерігається зниження активності влади у порівнянні із 2021 роком.

ЧАСТКА ІНІЦІАТИВ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ В НАЛАГОДЖЕННІ СПІВПРАЦІ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ



Минулого року влада була значно активніша в кліматичних питаннях і прийняла протягом 21-го року цілий ряд хороших кліматичних рішень. Тоді було більше політичної волі приймати такі рішення.

— ГО

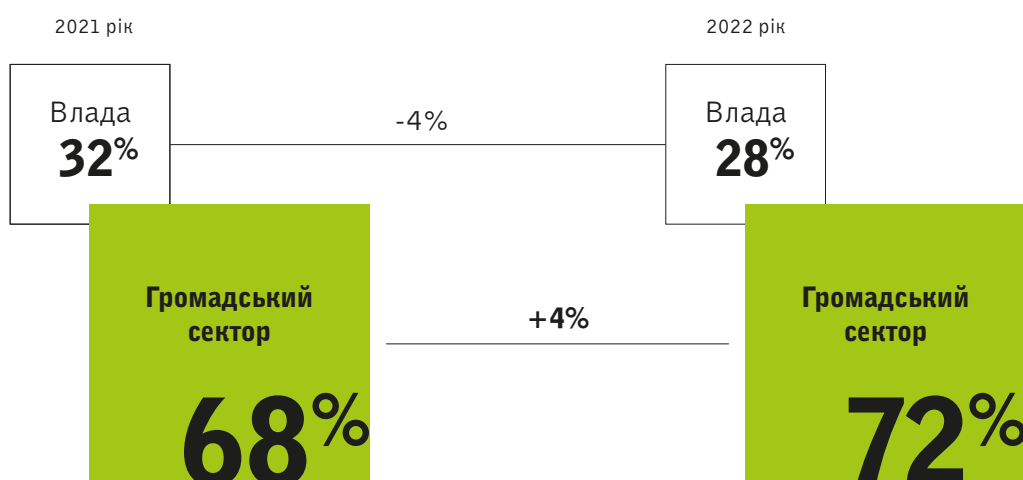
Вважається, що внутрішня ініціатива на досягнення кліматичної нейтральності на даний час обмежена відсутністю фінансових ресурсів та стратегічного бачення.

Натомість **на місцевому рівні** значної зміни в пропорції ініціатив влади та громадського сектору не спостерігається.

На рівні громад влада й справді переключилась на вирішення нагальних проблем, пов'язаних із виживанням. Однак є й такі, де місцева влада відкриває для себе можливості залучення грантового міжнародного фінансування для впровадження інноваційних і кліматично нейтральних технологій у своїх громадах.

Цікавим феноменом у цьому контексті є відносини між владою та громадськими організаціями на рівні районних центрів. Представни_ці влади відзначають, що не можуть знайти партнерську організацію у своєму районі, яка б займалась проблемами кліматичної зміни.

ЧАСТКА ІНІЦІАТИВ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ В НАЛАГОДЖЕННІ СПІВПРАЦІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ



У нас ініціатива від влади. Якщо ми говоримо про стратегію по клімату, то поки що громада в нас зайнята іншим і не приділяє цьому такої уваги, як хотілося би нам. Я дуже сподіваюся, що в нас все-таки зародиться організація громадська, яка буде партнером в нашій міській раді в цьому напрямку.

— Місцева влада

Водночас і влада, і представни_ці громадськості вважають, що **тема зміни клімату повинна залишатись у фокусі уваги в умовах війни**, адже вона визначатиме наше життя у майбутньому.



Кліматична криза не зникла від того, що в нас війна. Всі наслідки цього є, вони продовжують бути, і вони нікуди не зникають, і протидіяти їм потрібно.

— ГО

Глобальне потепління в Україні може призвести до критичних наслідків: підвищеної смертності, виснаження водних ресурсів, зниження урожайності.

Важливо відстежувати вплив війни на стан довкілля (а отже, і на зміну клімату в майбутньому), продовжити моніторинг викидів CO₂. Питання зміни клімату має бути врахованим під час повоєнного відновлення.



Уявіть масштаби забруднення, яке з'являється через військові дії і повторні викиди вуглецю (через відбудову зруйнованих будинків, побудову заводів, доріг). У сумі викиди з території України не зменшаться, а збільшаться. Тому війна лише пришвидшує зміну клімату і загострює її вплив на країну.

— ГО



Питання зміни клімату повинне бути фоном, коли ми враховуємо будівництво, тепломережі, відновлення критичної інфраструктури. Усе це має бути за новими технологіями, з нульовими викидами.

— ГО

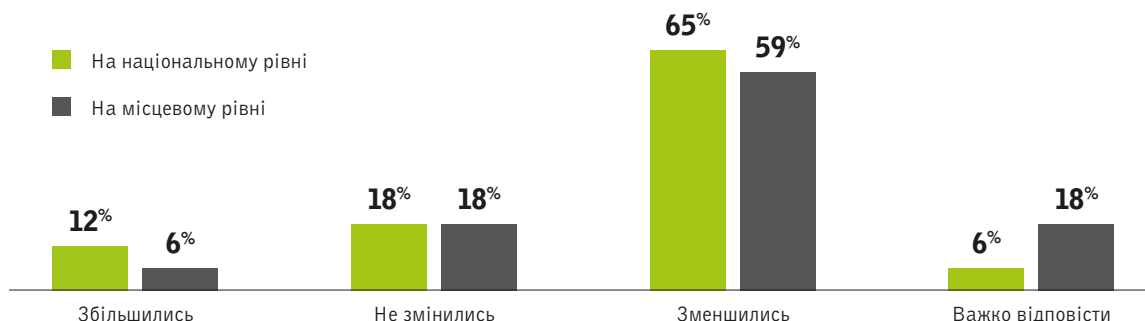
Зрештою, влада повинна дотримуватись зобов'язання щодо протидії зміні клімату в рамках Паризької угоди, Угоди про асоціацію з ЄС та інших міжнародних угод України.

Розділ 2

ЗМІНИ АКТИВНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ У 2022 РОЦІ

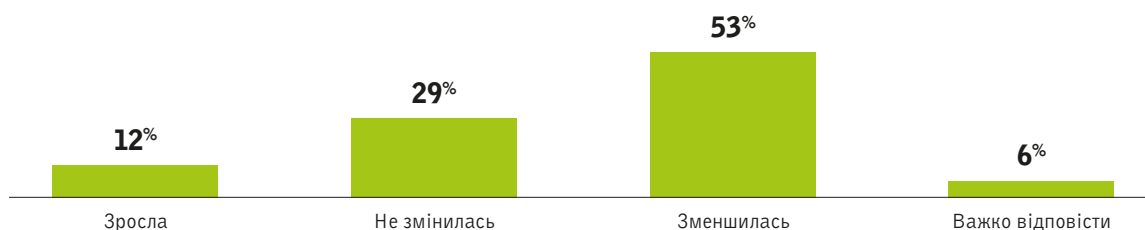
Вплив війни на взаємодію влади і громадських організацій був радше негативним. Перш за все, інформант_ки зауважили скорочення можливостей співпраці як на загальнонаціональному рівні, так і на рівні територіальних громад.

ЯК ЗМІНИЛИСЬ МОЖЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ ГРОМАДСЬКОГО КЛІМАТИЧНОГО РУХУ З ОРГАНАМИ ВЛАДИ ЗА ОСТАННІЙ РІК?



Також більшість інформант_ок **відзначають зменшення кількості контактів між владою та громадським сектором у 2022 році**, порівняно з 2021 роком. Падіння становило близько 60%.

НА ВАШУ ДУМКУ, КІЛЬКІСТЬ КОНТАКТІВ МІЖ ВЛАДОЮ І ГРОМАДСЬКИМ КЛІМАТИЧНИМ РУХОМ У 2022 РОЦІ, У ПОРІВНЯННІ З ПОПЕРЕДНІМ РОКОМ...



Водночас специфіку цього впливу слід розглядати на загальнонаціональному та локальному рівнях окремо. Це пов'язано з тим, що на кожному з цих рівнів ставляться різні цілі, діють специфічні агенти та залучено різні ресурси.



На місцевому рівні — це вирішення якихось конкретних дуже предметних проблем в місцевій громаді, на національному рівні — це радше формування національних політик. Мені здається, що на місцевому рівні можна досягнути якихось осяжніших результатів, ніж на національному рівні зараз.

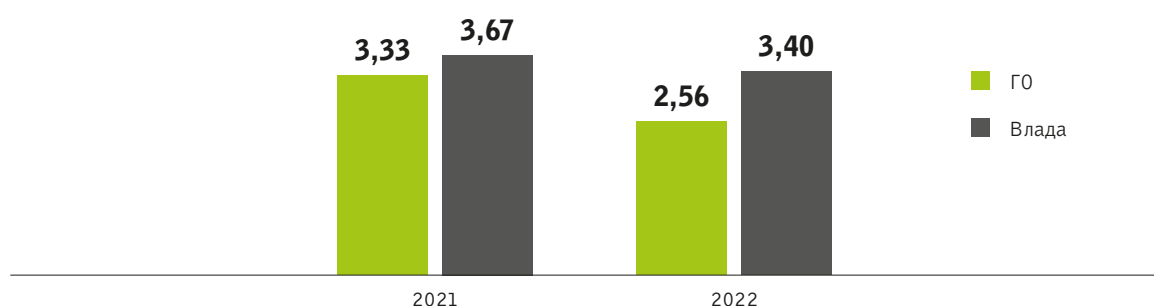
— Місцева влада

На національному рівні, за свідченням більшості інформант_ок, у 2022 році відбулось зниження частоти контактів між владою та громадськістю (орієнтовно на 50-70%).

Якщо у 2021 році співпрацю між громадським кліматичним рухом та державними органами влади експерти оцінили як добру (3,47 з можливих 5 балів), то у 2022 році — як посередню (2,86).

ЯК БИ ВИ В ЦІЛОМУ ОЦІНИЛИ СПІВПРАЦЮ МІЖ ГРОМАДСЬКИМ КЛІМАТИЧНИМ РУХОМ ТА ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ ЗА РОКАМИ?

(Середня оцінка за п'ятибальною шкалою від до 1 до 5, де 1 — дуже погано, а 5 — дуже добре)



Громадський сектор оцінює послаблення взаємодії як більш значне, ніж представни_ці влади.

Відповідальність за такий стан речей представни_ці громадського сектору покладають на владу. За їхніми спостереженнями, вона стала більш закритою: мінімізує контакти, уникає роботи з питаннями, які безпосередньо не пов'язані з війною; обмежує доступ до інформації.



Цього року складніше достукатися до високих владних інституцій, таких, як Адміністрація Президента, як Кабінет Міністрів, як міністерства. Вони більш насторожено сприймають громадськість, обмежили участь громадськості в певних питаннях.

— ГО



В умовах війни відбулася інкапсуляція державного управління. Приклад — робота Верховної Ради за закритими дверима; відсутність доступу до реєстрів екологічної інформації.

— ГО



До війни було більше взаємодії з депутатами Верховної Ради, ми обговорювали активніше законопроєкти.

— ГО



Органи влади за можливості уникають контактів і ініціатив, тому що вони завантажені, перезавантажені тим, що у них уже є.

— ГО

На думку більшості інформант_ок, змінилась сама стратегія взаємодії влади з громадськими активістами: вона стала більш формальною, ніж орієнтованою на досягнення найкращого результату. Наприклад, організації не отримують достатньо часу для проведення експертизи проєктів рішень і вироблення рекомендацій, влада не створює передумов для широких публічних обговорень рішень та гостро реагує на публічну критику.



Під цим всім пресом рішення і можливості виконання якоїсь роботи, терміни на можливість виконання якоїсь роботи в два рази менші, аніж були до війни, тоді коли вони зараз потребують в два рази більше часу, ніж до війни.

— ГО



Раніше ми обговорювали механізми підтримки ВДЕ (відновлюваних джерел енергії — прим. автора), зараз цього немає, вони десь представлені, щось опублікують на сайті. Але терміни коротші, ми можемо не встигнути цього побачити і обговорити.

— ГО



Публічно позиції заявляються ті самі, що й рік тому, але на практиці це все звелось до формальних балачок, якщо вони взагалі відбуваються. Критика, навіть якщо вона конструктивна (особливо на міжнародних майданчиках чи у ЗМІ), у нас сприймається як дискредитація органів влади під час війни. А тому всі такі можливі контакти мінімізуються, і взаємодія так само.

— ГО

Серед причин такого стану речей представни_ці громадського сектору згадують: реорганізацію Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України; зміну Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України; звільнення заступника міністра з репутацією головного стейкхолдера від громадського сектору в міністерстві. Як наслідок — було зруйновано напрацьовану систему контактів і роботи. Інформантам видається, що нова команда не розглядає участь громадськості у розробці рішень як системний (обов'язковий) елемент.



Минулого року був один міністр екології, а зараз в 2022 — інший. Взаємодія погіршилася, сильно погіршилася. Для нашої організації ми практично не бачимо взаємодії. Якщо раніше вона була, то зараз це дуже мінімально.

— ГО



Міністр змінив своїх заступників. З попередніми у нас була налагоджена система співпраці. І виходить, що ми втратили ці контакти і роботу, яку ми вибудовували до цього. З новими — важко співпрацювати. У них запитів немає.

— ГО



Міністерство дуже сильно втратило позиції. На жаль, ми не бачимо проєктів рішень, проєктів програм, які би могли формалізувати участь громадськості.

— ГО

Скорочення працівників міністерства та перерозподіл функцій, зі свого боку, призвели до уповільнення опрацювань звернень від громадських організацій через банальну завантаженість і брак людських ресурсів.

Послаблення співпраці відбулось також з огляду на скорочення бюджетів, які виділялися на питання довкілля у 2022 році, на користь фінансування військових потреб у країні.

Лише **окремі представни_ці громадського руху визнають, що скорочення співпраці з владою відбулось і через зниження активності НУО**, які займаються тематикою клімату. Частина з них менше акцентує увагу на питаннях зміни клімату через самоцензуру. Окремі інформант_ки відчували недоречність використання ресурсу влади в умовах війни та гуманітарної катастрофи.



Зараз, в умовах війни, виходить, що не зрозуміло, що робити, коли там кожен день нові будинки руйнують, і заводи, і так далі. Ми не займаємось комунікацією теми зміни клімату, бо якось інші теми, пріоритети інші, бо ми власне не хочемо тут створювати зайвий шум, скажемо так.

— **ГО**

Масова міграція, мобілізація експерт_ок і фахів_чинь, зміна фокусу роботи багатьох громадських організацій, скорочення благодійних надходжень — усе це значно послабило їхній потенціал та ініціативність.



Перше, це питання дуже базове — люди. Хтось пішов на війну, хтось евакуювався і переїхав в іншу країну, звільняються люди також через переїзди організацій, бо важко працювати віддалено активно. Інше — громадські організації, які більше поклалися на фінансування через благодійні пожертви приватні, вони втратили це джерело, бо всі пожертви приватні перейшли на війну зараз чи гуманітарні потреби.

— **ГО**

Натомість **представни_ці влади національного рівня не помічають зниження активності й ефективності у взаємодії з громадським сектором**. Влада стверджує, що цьогоріч активно запрошувала НУО до співпраці: залучала до експертизи і представницьких заходів.



У зв'язку з підготовкою до COP27 (скорочено від 27 Конференція сторін Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату — прим. автор.) у мене збільшилися набагато контакти з громадськістю, тому що я намагалася максимально залучити всю громадськість активну, яка хотіла взяти участь і в COP27, і в підготовці, і безпосередньо в організації івентів, заходів в українському павільйоні.

— **Національна влада**

Інформант_ки від громадських організацій визнають факт запрошення урядом НУО до участі в міжнародних конференціях і зустрічах. Однак відзначали, що таку можливість отримали не всі зацікавлені НУО.

Окремі представни_ці НУО відзначають позитивні зміни у співпраці між владою і громадськими організаціями. На їхню думку, відносини стали більш рівноправними. Громадські організації змінили роль ревізора на ролі радників та помічників. Влада усвідомила цінність їхньої допомоги. Саме завдяки такій кооперації громадських організацій і уряду вдалось швидко підготувати опитувальник на статус кандидатства в ЄС. До того ж громадський сектор посилив позиції/виступи/павільйони, які представляла влада України на міжнародних майданчиках.



З моменту вторгнення, 24 лютого, екологічні організації почали сприйматися Урядом як партнери. То люди, на яких можна поклатися, які можуть чимось допомогти, які можуть десь прикрити, щось порадити, зробити якусь роботу. Усі перестали від когось щось вимагати і почали працювати разом.

— ГО



Через війну влада стала більш уважною до ініціатив громадськості, більш активною у співпраці. Сама співпраця стала більш продуктивною.

— ГО



Наша політика, як би позиція, що ми маєм зараз посилювати роботу там державних структур, або там органів місцевого самоврядування, а не просто там заради там якоїсь забавки доводити, що вони там погано працюють.

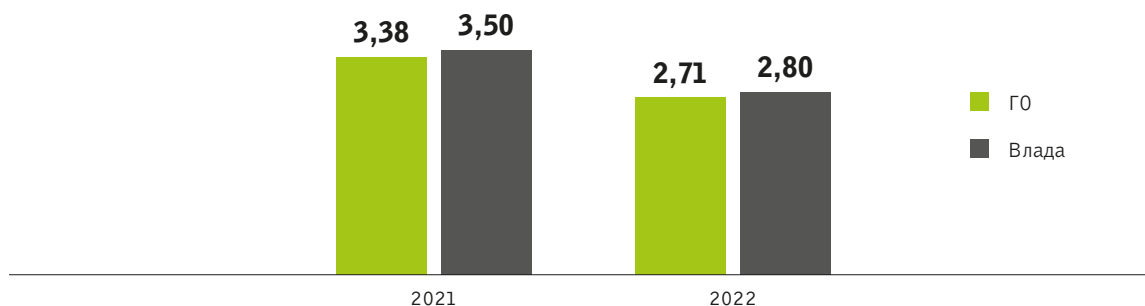
— ГО

На місцевому рівні узагальнені оцінки також демонструють послаблення співпраці з доброї (3,43) до посередньої (2,75).

Однак зміна інтенсивності співпраці має чітко виражену локальну специфіку. У прифронтовій зоні місцева влада сконцентрована на прямому реагуванні на виклики війни, допомозі ВПО, а тому взаємодія, орієнтована на протидію кліматичній зміні, припинилась.

ЯК БИ ВИ В ЦІЛОМУ ОЦІНИЛИ СПІВПРАЦЮ МІЖ ГРОМАДСЬКИМ КЛІМАТИЧНИМ РУХОМ ТА МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ ЗА РОКАМИ?

(Середня оцінка за п'ятибальною шкалою від 1 до 5, де 1 — дуже погано, а 5 — дуже добре)



Мені здається, що ніби як трохи втратили зв'язок за рахунок того, що саме влада дивиться зараз якби в іншу сторону, і не дуже має часу, або ресурсів, або бажання говорити про клімат.

— Місцева влада



Там, де є ближче до лінії зіткнення, там більше така аженда виживання, далі від лінії зіткнення — там адженда може бути розвиткова.

— Місцева влада

У тилкових областях співпраця є нерівномірною, тому уніфіковані висновки робити недоречно. Ситуація значною мірою залежить від персоналій у владі та присутності активних НУО. Отже, посилення взаємодії може відбуватись завдяки обранню у владу політик_инь/чиновниць, що виноситимуть на порядок денний питання довкілля та клімату; або через створення і розвиток місцевих громадських ініціатив, орієнтованих на протидію зміні клімату.



Це дуже суб'єктивно, дуже залежить від органів місцевої влади, є відкриті, ті, хто готові працювати. Залежить від розуміння керівників на місці важливості цього питання.

— ГО



Навіть від регіонів залежить. І дуже важливим є фактор особистісний. Активісти, допустимо, у Львові більш активні, ніж на сході України, в Києві активніші, ніж на Півдні.

— Національна влада

Представни_ці громадського сектору згадували активність місцевих адміністрацій Вінниці, Житомира, Рівного, Львова, Чорткова, Коростеня, Славутича, Долинської ОТГ.



На рівні місцевої влади мені дуже подобається, що в цьому напрямку робить Житомир і Вінниця, вони дуже прогресивні. Для них це стало частиною political agenda, вони міняють транспорт дизельний на електричний, відмовляються від газу і переходять на біомасу і так далі. Якщо послухати їх презентації, то вони прямо це роблять під аджендою змін клімату.

— **Національна влада**

Однак навіть у «зразкових» областях, порівняно з іншими, спостерігається уповільнення співпраці через впливи війни.



У нашому місті, по-перше, що через війну не створився відповідальний структурний підрозділ, хоча мав створитися, який саме займався б кліматичними питаннями. І другий фактор — не було великої активності в цьому плані серед місцевого громадянського суспільства — а війна це ще й поглибила.

— **Місцева влада**

Даючи оцінку якості співпраці у тилкових областях, більшість інформант_ок (близько половини) стверджують, що на місцевому **рівні інтенсивність та характер співпраці влади і громадського сектору не зазнали кардинальних змін.**



Ті, з ким ми співпрацювали, власне, і тримали контакти, то, власне, так і лишилося. Немає якихось таких суттєвих зрушень, як у негативну чи у позитивну сторону.

— **Місцева влада**

Трохи більше чверті експерт_ок відзначили деяку інтенсифікацію співпраці. Часто вона впливала з ініціативи представни_ць місцевих органів влади, які підписали Угоду мерів (яка в оновленій версії містить положення про протидію зміні клімату) і відчували потребу в експертній підтримці.



Ми знаємо, як проводити моніторинг, які технічні проєкти потрібно долучати до Плану дій. А кліматичні — ми ще не настільки обізнані, щоб робити це самим. Ми вирішили залучити фахівців, щоб отримувати консультації і поради.

— Місцева влада



Ми побачили включеність громад. Вони до нас приходять щотижня. Ми комунікуємо з громадами за їхньою ініціативою.

— ГО

Крім того, інтенсивності взаємодії сприяли ініціативи громадських організацій, орієнтовані на підвищення компетенцій влади у проблематиці клімату (напр. ініціатива «Зелений курс»). Місцева влада відзначає зростання конструктивності НУО та зростання продуктивності взаємодії.



Громадський сектор також мобілізувався і став ближчим до громад. Якщо раніше громадський сектор був радше критично налаштований і казав владі «ви мало робите в своїх програмах, програмних документах, щодо клімату», а громади давали відповідь «в нас обмежені фінансові ресурси». Постійний пінг-понг. Наразі всі об'єдналися і стали допомагати громадам закривати ці питання.

— Місцева влада

Про зниження інтенсивності співпраці на місцевому рівні зауважили лише окремі експерти_ки. Основна причина — переключення уваги місцевих громад, активістів і влади на інші, більш нагальні потреби.



Співпраця знизилась. Минулого року ми отримували запит на допомогу у формуванні 10-15 планів сталого енергетичного розвитку затверджених громадами. Цьогоріч — на 1-2.

— ГО



Місцева площа більше зосереджена зараз на питаннях впливу війни... А що стосується саме кліматичних змін, то тут все завмерло. Кліматичні питання якось кволо рухаються на рівні заяв — тільки на національному рівні.

— ГО

Різноманітність оцінок експерт_ок, ймовірно, пов'язана із відмінністю порівняльної бази. Песимістичні оцінки зроблено у загальнонаціональних масштабах (з урахуванням прифронтових зон). Оптимістичні впливають із поглиблення співпраці в громадах, які ще до 2021 року були зацікавлені у співпраці щодо протидії зміні клімату.

За рік інтенсивних військових дій дещо змінилась структура ініціативи щодо налагодження взаємодії.

На національному рівні у 2022 році 75% усіх контактів було ініційовано громадськістю. Натомість минулого року частка громадськості була дещо нижчою (64%).



Громадськість не збавила оцей головний виклик: більше зеленої енергетики. Держава все ж таки виходить більш помірковано з фінансових можливостей. Та, або із можливостей промисловості. Для влади зараз важливіші наслідки війни, ніж зміна клімату.

— Місцева влада



Зараз дуже багато ініціатив іде від нас, тому що ми намагаємося посилити владу в тих речах, з якими вони не можуть зараз бути більш мобільними.

— ГО

На місцевому рівні ситуація не зазнала особливих змін. В окремих громадах тотальна ініціатива взаємодії на стороні влади (75-80% контактів відбувається з її подачі), у інших — на стороні громадського сектору (80-90%). Як правило, це обумовлено наявністю чи відсутністю на території громади активних громадських організацій (не надто представлених у провінційних ОТГ) та керівників у владі, які мають політичну волю займатись цим напрямом.



У нас ініціатор — влада. Бо у нас немає такого прямо активного руху за клімат. А от Угоду мерів (де є кліматична компонента) — це місцева влада ініціювала підписання.

— Місцева влада



Частіше ініціатива йде від громадськості. Громадські організації шукають кошти, проєкти, ідеї і потім в більшості пропонують громаді.

— Місцева влада

Розділ 3

ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ ТА ЗМІНА ФОКУСУ ВЗАЄМОДІЇ ■

Вплив війни відобразився не лише на інтенсивності та якості співпраці влади з громадським сектором, але й на змісті цієї співпраці.

У 2022 році в центрі уваги влади і громадського руху в частині протидії зміні клімату опинились теми, безпосередньо пов'язані з впливом війни та енергетичною безпекою України. Менше уваги приділялось практичним заходам і політикам, присвяченим скороченню негативного впливу економіки на клімат.



Коли ми говоримо про зміни клімату, воно трошки більш активніше фокусується на такому, як енергетична сталість, енергетична безпека, тобто енергетична бідність, але питання пом'якшення наслідків зміни клімату, воно також не пішло з політичної арени.

— Місцева влада



Клімат ми теж намагаємось через війну комунікувати. Наприклад, що через війну може посилитись зміна клімату.

— ГО

БІЛЬШ АКТУАЛЬНИМИ СТАЛИ ТЕМИ:

- вплив війни на довкілля; відшкодування збитків (зокрема, у рамках Конференції Сторін Рамкової конвенції ООН щодо зміни клімату — COP27);
- повоєнне відновлення та його вплив на зміну клімату;
- енергетична безпека та надійність поставки енергоносіїв, енергетична сталість (децентралізація/автономність енергосистеми, пошук резервних потужностей);
- зелена енергетика/чиста енергетика (особливо актуально на місцевому рівні);

- протидія застосуванню викопного палива, ембарго на російські енергоносії (актуально на міжнародних майданчиках);
- раціональне використання енергоресурсів;
- вплив зміни клімату на сільське господарство та водне господарство (система зрошування, опади/ засухи, підтоплення);
- Рамковий закон про відходи (з урахуванням нової категорії відходів — від війни);
- відновлення заповідного фонду (адміністрування національних парків);
- стратегічна екологічна оцінка;
- імплементація директив ЄС (у питаннях протидії зміні клімату) в українське законодавство.

МЕНШ АКТУАЛЬНИМИ СТАЛИ ТЕМИ:

- планування скорочення викидів;
- система торгівлі викидами парникових газів;
- Закон про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (Закон про МЗВ);
- плани дій з клімату та енергетики на рівні міст; енергоменеджмент;
- реформи встановлення тарифів на енергоносії, опалення;
- підтримка відновлюваних джерел енергії та енергоефективність;
- Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату;
- вузька тематика: експорт електроенергії, механізм підтримки ВДЕ, розподілена генерація.



В 2021 прийняли добровільну національно визначену ціль по скороченню викидів. До неї мав розроблятися план, все це обговорювалося. Але цього року ніякої взаємодії, обговорень, подій, направлених на це, публічних дискусій — нічого цього не було.

— ГО

Частина інформант_ок констатує, що тематика протидії зміні клімату цього року практично відійшла на другий план, акцент змістився на забезпечення енергетичної незалежності будь-якою ціною.



Серед успіхів минулого року — кліматичні документи, які були представлені. Зокрема НВВ2 (національно визначений внесок зі скорочення викидів парникових газів — прим. автора), після якого мали розроблятися відповідні нормативно-правові акти (у т. ч. метанова програма, яка так і не запрацювала). На жаль, ми бачимо фокус на власному видобутку газу

як альтернативу російському газу. І цей фокус збільшився, на жаль. При цьому питання кліматичних проєктів, кліматичного певного лідерства — воно пішло зовсім в період очікування.

— ГО



Питання енергоефективності, відновлюваних джерел енергії, воно є. Але першочергово пережити зиму, і ми це маємо розуміти.

— Місцева влада

Як результат, під час предметних екологічних зустрічей на різних рівнях експерт_ки кліматичного руху змінили перспективу висування своїх пропозицій до влади — з суто кліматичної зміни на більш актуальну, з погляду чиновників тематику (енергозабезпечення, повоєнне відновлення тощо).



Ми подаємо питання зеленої енергетики не через екологізацію, а через фактор резервного живлення, використання локальної сировини, самозабезпечення сировиною для опалення.

— ГО

Розділ 4

ФОРМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ВЗАЄМОДІЇ. ЗМІНИ ІНТЕНСИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ

Протягом 2022 року всі опитані експерт_ки кліматичного руху взаємодіяли з владою на урядовому чи місцевому рівнях.

Громадські організації здійснювали збір інформації, писали аналітичні звіти, були учасниками експертних обговорень та інформаційних кампаній.

Влада організовувала робочі групи, брала участь у предметних зустрічах чи дослідженнях від організацій, підтримувала місцеві екопросвітницькі фестивалі.

Найбільш інтенсивно у 2022 році влада і громадський сектор взаємодіяли у форматах: формального та неформального спілкування, спільних круглих столів/обговорень/дискусій, участі у робочих групах/засіданнях, спільних проєктів органів влади й організацій (моніторинг, спільне напрацювання критеріїв оцінки).

Інформант_ки відзначають, що для 2022 року було характерним **скорочення майже усіх форм співпраці**. Війна та загрози життю обмежили офлайн-взаємодію, ракетні удари по енергетичній інфраструктурі України — онлайн-контакти.



Щодо форм — їх стало менше. Можливо, через відсутність електроенергії, інтернету. У нас був єдиний круглий стіл за ці 6 місяців. На нього прийшло 150 людей. Тобто у людей є зацікавлення. Але цього інструменту в людей немає. Його ніхто не робить.

— ГО



Я давно в публічній політиці, моя робота завжди передбачала якісь походи на конференції, на круглі столи, якісь пресконференції, брифінги, зустрічі, а зараз всього цього фактично не стало, якимось дуже раптово.

— Національна влада

Найбільше скоротилась кількість круглих столів/обговорень/дискусій та участь у робочих групах/засіданнях. Суттєво рідше громадськість та експерти залучались до прийняття рішень, готувались експертизи/рекомендації/коментарі до документів. Натомість, практично на тому ж рівні, що й минулого року, відбувалось спільне подання на гранти.

ІНТЕНСИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ОКРЕМИХ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ

(Середня оцінка за п'ятибальною шкалою, де 1 — дуже рідко використовувались, а 5 — дуже часто використовувались)

	2021	2022	Різниця
Спільні круглі столи, обговорення, дискусії	3,88	2,53	-1,35
Участь у робочих групах, засіданнях	3,47	2,47	-1,00
Залучення громадськості до прийняття рішень	3,24	2,41	-0,82
Участь активістів у прийнятті рішень (через комітети, громадські ради, інститут радників)	2,94	2,18	-0,76
Підготовка експертизи/рекомендацій для впровадження/коментування документів	3,18	2,47	-0,71
Формальне особисте спілкування	3,94	3,35	-0,59
Спільні проекти органів влади й організацій (моніторинг, спільне напрацювання критеріїв оцінки)	3,00	2,47	-0,53
Спільні інформаційні кампанії	2,59	2,12	-0,47
Спільні навчання, тренінги	2,59	2,12	-0,47
Залучення активістів до виконання окремих видів роботи	2,76	2,41	-0,35
Неформальне особисте спілкування	3,41	3,18	-0,24
Спільне подання на гранти, залучення донорів	2,41	2,35	-0,06
Інше	1,73	1,73	0,00

Справді, значна частина представни_ць влади та частина інформант_ок від громадського сектору відзначили популяризацію неформального особистого спілкування.



Зросла частка прямої комунікації, на противагу минулорічної участі у дорадчих і консультативних органах.

— ГО

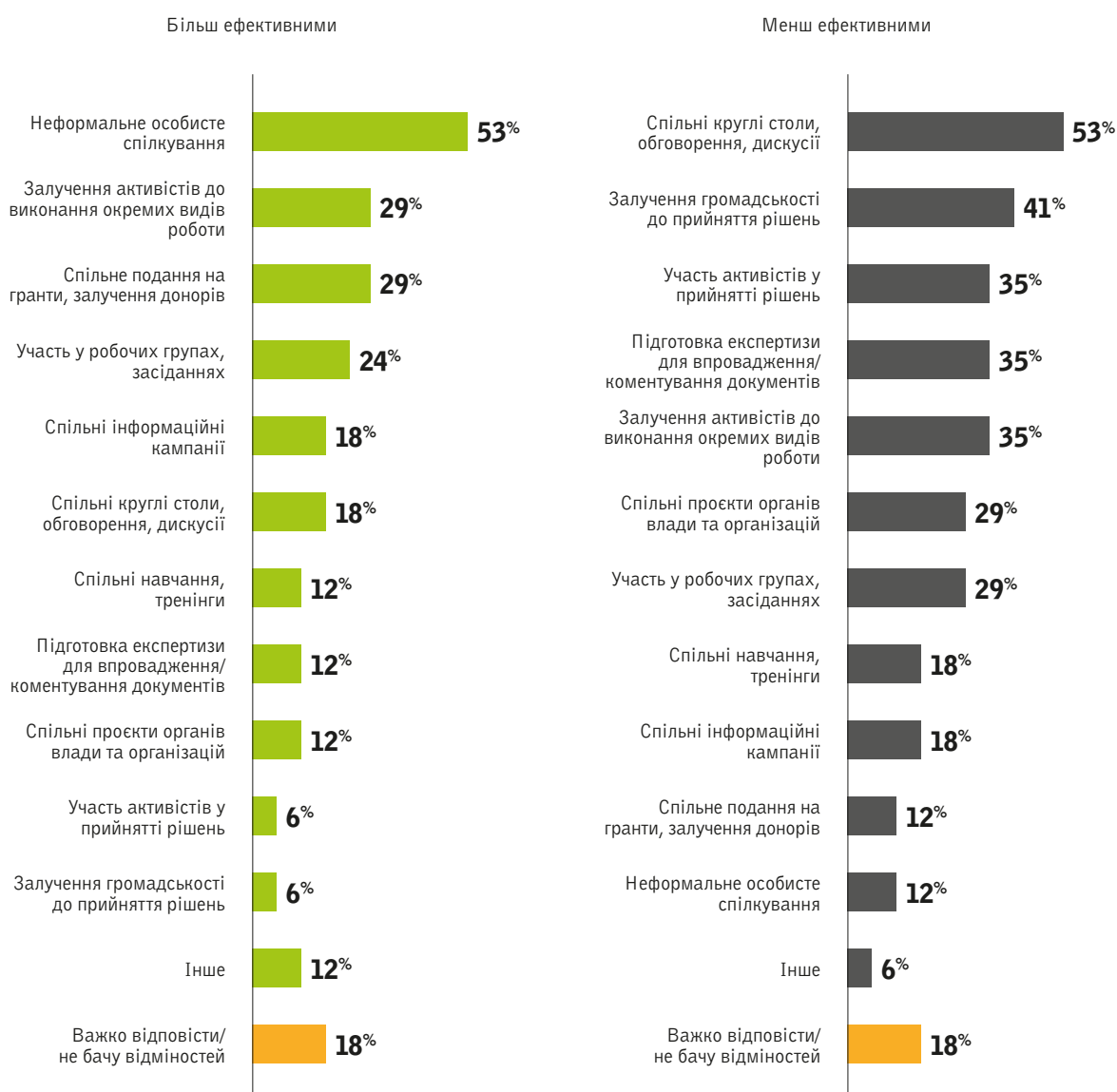


Наради і консультації, вони стали не такими публічними, як раніше, а більше в двосторонньому форматі. Є якесь питання, зібрали коло експертів з громадськості, представників влади, обговорили.

— **Місцева влада**

Впродовж останнього року **змінилась і ефективність згаданих форм** співпраці органів влади та громадського кліматичного руху.

ЯКІ З ЦИХ ФОРМ СПІВПРАЦІ У 2022 РОЦІ, ПОРІВНЯНО З 2021 РОКОМ СТАЛИ...?



На думку інформант_ок, більш ефективними у 2022 році виявились: неформальне спілкування та спільне подання на гранти (наприклад, у рамках європейської програми LIFE). Менш ефективними стали та суттєво рідше використовувались: круглі столи, залучення громадськості й активістів до прийняття рішень, підготовка експертизи та спільні проєкти.

Одинично лунали згадки про ефективне спільне представлення України на міжнародних майданчиках та у комунікації з міжнародними донорами.

Розглядаючи найбільш інтенсивно застосовувані форми взаємодії влади та громадського руху, важливо ширше розкрити їх ефективність.

Громадські активіст_ки подають **рекомендації здебільшого у письмовому вигляді** (формальне спілкування). Рідше — у двох варіантах (письмовому й усному). Письмовий формат визнано більш ефективним інструментом у взаємодії з владою, оскільки вона не зможе ігнорувати письмові рекомендації або трактувати їх у зручному для себе сенсі.



З органами державної влади завжди письмовий варіант працює. Усно — це просто бесіда і до діла не прийдеш.

— ГО

Водночас експерт_ки від влади вважають обидва формати ефективними. Письмовий формат важливий, оскільки бюрократична система вимагає офіційно зареєстрованих документів. Однак усне обговорення ефективніше за потреби ширше обговорити питання.

Приблизно 70% інформант_ок від громадського сектору були учасниками урядових робочих груп. Взаємодія відбувається в рамках створення Національного плану післявоєнної відбудови (аспект «Екологічна безпека»), громадської участі в проєктах Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України (наприклад, екологічний моніторинг) та у комітеті при Державному агентстві з енергоефективності та енергозбереження України.

Власний досвід співпраці інформант_ки від громадського сектору оцінюють радше як суперечливий. З одного боку, влада ініціювала майданчик для конструктивного експертного обговорення. З іншого — політичні інтереси чинної влади впливали на відбір тих проєктів або пропозицій, які будуть допущені для подальших напрацювань у законопроєкти.



Центральна влада відмовляється обговорювати та ігнорує політично непопулярні питання: правильного ціноутворення на енергоносії, що призведе до зростання їх вартості для населення.

— ГО

Значною мірою на ефективності зібрань позначився технічний аспект з відключенням електроенергії, який обмежував присутність учасни_ць громадського сектору під час онлайн обговорень.

Менше половини експерт_ок брали участь у робочих групах, ініційованих місцевою владою. Ця взаємодія розкрила обмеженість фінансової (а часто й організаційної) спроможності органів місцевого самоврядування.



На місцевому рівні взаємодія гірша. В них інституційна спроможність в кліматичних питаннях переважно значно слабше, ніж центральних органів влади. Вони часто не допрацьовують, не виконують раніше взяті зобов'язання.

— **ГО**

Натомість **представни_ці влади вважають партнерство з активіст_ками** у сфері захисту довкілля та кліматичних питань доволі ефективним. Підкреслюють, що громадські організації — експерт_ки у власній сфері та професійні у своїй роботі.



Ми організували робочу групу для підготовки до COP27. Вона була дуже ефективна, конструктивна, в дусі взаєморозуміння, взаємопідтримки, тому мені комфортно співпрацювати з кліматичним громадським рухом в Україні.

— **Національна влада**

На плідність співпраці вказує і те, що громадський сектор спонукає органи місцевого самоврядування переглянути актуальність кліматичного питання та включити його у свою чинну політику.



У нас місцева влада до війни була більш заточена на економіку: розширення, інвестиції, гроші. Коли ми розпочали розмову про клімат, їм взагалі було незрозуміло, для чого це все потрібно. Громадський сектор, завдяки своїй переконливості, показав, що треба за це братися і планувати подальшу діяльність.

— **Місцева влада**

Застосування інструментів впливу громадського руху на владу у 2022 році також зазнало суттєвих змін.

Інформант_ки від влади і громадського сектору відзначають, що в умовах військового стану громадський сектор позбавлений багатьох інструментів прямої участі. Частина з них заборонені законом, як-от протести, акції та мітинги. Частина — обмежені неформально (наприклад, критика влади у ЗМІ). Інші інструменти впливу, як-от петиції чи публічний тиск не мають широкої підтримки громадськості, оскільки в час війни суспільство схильне мобілізуватись довкола влади.



Якщо ми були проти або вважали політику того чи іншого органу недостатньо активною, ми могли вийти на кліматичний марш і заявити про це. На сьогоднішній день ми цього інструменту повністю позбавлені. Проблема в тому, що якщо немає тиску суспільства, то немає і реакції влади.

— ГО



Вийти на акцію з плакатами, якась демонстрація — це все зараз неможливо. Підписати петицію, активно виступати, комунікувати на фоні війни — підтримка буде обмежена, я не бачила, щоб хтось активно запускав такі кампанії. Зрозуміло, якщо запустимо петицію про довкілляву проблему, скоріш за все, вона не буде отримувати необхідні голоси.

— ГО

І справді, найбільше скоротилось застосування вуличних акцій і мітингів (заборонених на час воєнного стану). Значно рідше практикувались і дозволені інструменти: круглі столи з громадськістю, громадські слухання та обговорення, запити на інформацію, участь у громадських бюджетах, звернення та скарги.

Найменше (хоч і помітно) знизилось застосування таких інструментів, як збір підписів, дописи в соціальних мережах, онлайн-пропозиції до документів, електронні петиції.

ІНТЕНСИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ОКРЕМИХ ІНСТРУМЕНТІВ ВПЛИВУ НА ВЛАДУ

(Середня оцінка за п'ятибальною шкалою, де 1 — дуже рідко використовувались, а 5 — дуже часто використовувались)

	2021	2022	Різниця
Вуличні акції та мітинги	3,06	1,29	-1,76
Круглі столи з громадськістю	3,24	1,65	-1,59
Громадські слухання та обговорення	2,94	1,65	-1,29
Запити на інформацію	3,65	2,41	-1,24
Громадський бюджет	2,53	1,53	-1,00
Звернення, скарги	3,06	2,12	-0,94
Матеріали в ЗМІ	3,65	3,06	-0,59
Електронні петиції	2,59	2,06	-0,53
Онлайн-пропозиції до проєктів документів	2,59	2,12	-0,47
Соціальні мережі	4,06	3,59	-0,47
Збір підписів	2,65	2,24	-0,41
Інше	2,59	2,12	-0,47

Представни_ці громадського сектору визнають, що з власної волі впродовж року війни намагались обмежити застосування інструментів тиску на владу. Однак у певних критичних випадках (пов'язаних із корупцією) застосовували інструмент петицій.



Громадські організації від початку війни стали максимально поблажливі до промахів влади, скажем так, максимально терплячі і терпимі до всього, що робиться. Водночас держава протягом цього періоду прийняла низку абсолютно неприйнятних речей, на які уже громадськість не могла не відреагувати, такі як припинення дії інструментів оцінки впливу на довкілля чи об'єднання усіх лісгоспів в одне напівприватне підприємство. Є речі, на які громадськість мусила відреагувати голосно, підписуючи як спільні петиції, так і окремі.

— ГО

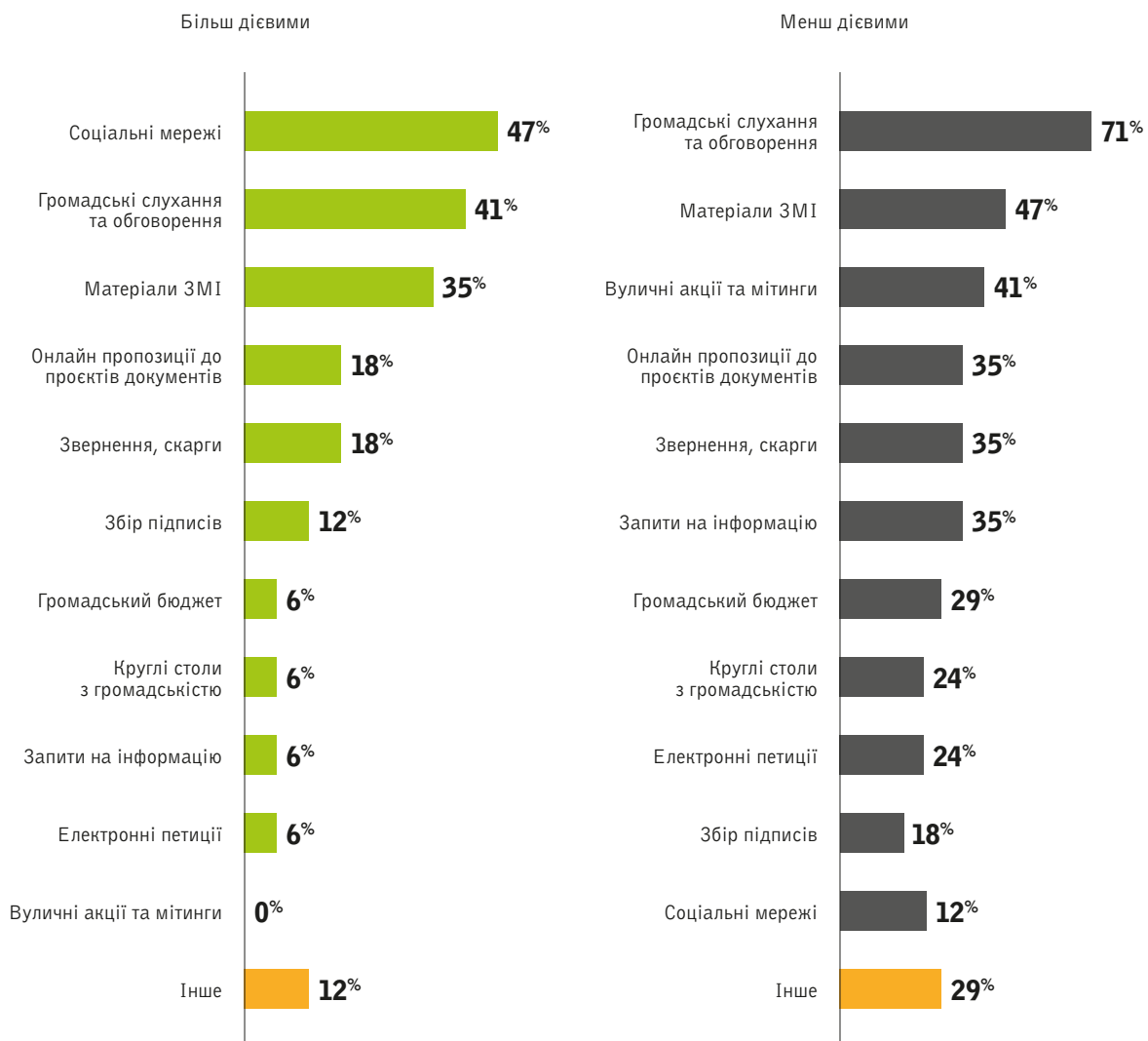


В нас є такий якийсь невеличкий відсоток, мабуть, громадських активістів, які активно пишуть петиції, які слідкують за якимись там корупційними історіями. І мені здається, що їхня активність залишилась високою.

— Місцева влада

Оцінка **ефективності інструментів впливу** громадського кліматичного руху на органи влади також змінилась у 2022 році. Більш ефективними було визнано дописи в соціальних мережах. Менш ефективними — вуличні акції, громадський бюджет (через скорочення бюджетів), круглі столи з громадськістю та запити на інформацію.

ЯКІ З ЦИХ ІНСТРУМЕНТІВ У 2022 РОЦІ, ПОРІВНЯНО З 2021 РОКОМ СТАЛИ...?



Окремої уваги в аналізі інструментів впливу на владу заслуговує зниження ефективності **запитів на інформацію**. Громадський сектор стверджує, що влада значною мірою ускладнила доступ до даних, посилаючись на військовий стан в Україні. Зокрема, закрито значну частину реєстрів, повністю закрито інформацію щодо викидів підприємств, земель у користуванні, енергетичних питань. Органи влади часто ігнорують запити громадських організацій або відмовляють у доступі. Окремі інформант_ки зазначили, що влада отримала законне право не відповідати на запити громади.



Не дивлячись на зобов'язання публікації публічної інформації, доступу до неї; не дивлячись на те, що це передбачено Конституцією України, статтею 210 — що ніяка публічна інформація не може бути засекречена — на жаль, спроба використання фактору війни як аргументація закриття доступу до відповідної інформації дуже широко використовується.

— ГО



Публічні бази даних, публічні реєстри закриті практично всі. Коли ми відправляємо листи з запитом до органів влади, вони нам не відповідають або відповідають, що це обмежена інформація, яку "ми не можемо вам надати", тобто змістовної інформації ми не отримуємо.

— ГО

Також **влада стала довше відповідати на запити громадських організацій**. Це пов'язано з тим, що вона змушена перевіряти надійність організацій, які формують запит.



Звертаються до нас громадські організації і просто громадяни надати інформацію про певний якийсь об'єкт, а ми повинні пройти процедуру, тобто визначити телефони, контакти, IP-адреси і так далі, щоб вони отримали доступ. Це дуже ускладнило їх роботу.

— Місцева влада

Частково доступ до інформації втрачено з об'єктивних причин — наближеність до фронту, окупацію. На цих територіях необхідну інформацію зібрати складно або не можливо.



Зараз багато інформації щодо клімату просто недоступна, вона не збирається, тому що там ідуть бойові дії, території окуповані і практично неможливо зрозуміти, яке там споживання, що відбувається.

— ГО



Крім того, було обмеження на інформацію, пов'язану з тим, що на окупованих територіях залишилися люди, які є джерелом інформації.

— ГО

Такий стан речей **негативно відобразився на співпраці влади та громадськості на національному рівні**. Громадський сектор не має вихідної інформації для оцінки, розробки рекомендацій, захисту прав суспільства.



Доступ до інформації є базисом для прийняття громадянами участі у певних процедурах. Особливо у процесах прийняття рішень. Якщо ти не маєш вихідної інформації, ти не можеш повноцінно прийняти участь, надати зауваження, пропозиції. Якщо ти не впевнений, що твої права порушені — не можеш потім піти в суд.

— ГО



Процедура оцінки впливу на довкілля (дуже базова для довкіллевой сфери процедура), яка оцінює вплив майбутніх проєктів, побудови чи якоїсь діяльності на певні місцевості — ця процедура спаралізована і не працює.

— ГО

Налагодженню співпраці не сприяє і те, що критерії обмеження доступу не надто конструктивні та зрозумілі. Подекуди влада закриває доступ до інформації, яка не становить цінності для ворога. До того ж трапляються випадки, коли одним організаціям відмовляли в наданні інформації, а іншим її надавали.



Дуже багато з цих дій (щодо закриття доступу до інформації) досить логічні під час війни. Але справді не все, наприклад, доступ до інформації про вирубки лісу. Раніше реєстри були оприлюднені, і ми могли подивитися з колегами, де планують які вирубки лісу. Зараз ця інформація закрита. Теж прикриваються війною, те, що ворог дізнається, де рубують ліс і запустить туди ракети?

— ГО

Інформант_ки від НУО на місцевому рівні не вважають, що закриття доступу до інформації суттєво впливає на їхню роботу та якість співпраці із владою.



Ми з розумінням до цього ставимся тому, що значить так має бути. Тобто нічого страшного. Після перемоги все отримаєм в необхідній кількості. Тому я не бачу в цьому критичної проблеми.

— ГО



Можливо доводиться писати зайвий запит на інформацію і отримати часом на нього обмежену відповідь, не таку розгорнуту, як раніше. Але на взаємодію це не вплинуло.

— ГО

Влада національного рівня стверджує, що обмеження у доступі до інформації є незначними. На запит уся необхідна інформація надається. Програмні документи — у відкритому доступі. Крім того, влада продовжує збирати й опрацьовувати первинні дані, тож після війни вони будуть доступні для громадськості.



Але в будь-якому разі всі запити і ті запити, які ми отримуємо від громадськості ми намагаємося максимально задовільнити, тому що це як би наші і міжнародні зобов'язання, і внутрішні зобов'язання, відповідно до нашого внутрішнього законодавства.

— Національна влада

Влада на місцевому рівні стверджує, що обмежень у отриманні інформації немає. Усі документи знаходяться у відкритому доступі на сторінках органів місцевого самоврядування в інтернет та соціальних мережах.



Я не думаю, що були якісь обмеження, тому що не було якось дуже великих новин по цій темі на місцевому рівні. Стосовно самого доступу до інформації – то у нас зараз не всі розділи на сайті доступні, проте коли я останній раз перевіряла – то документи там можна було найти.

— Місцева влада

Доступ до інформації також обмежений через, те що **органи влади не звітували цього-річ щодо досягнення цілей і завдань, орієнтованих на кліматичні зміни** (на противагу 2021 року).

ПРИЧИНИ ВІДСУТНОСТІ ЗВІТІВ У 2022 РОЦІ ПЕРЕВАЖНО ВИПЛИВАЮТЬ ІЗ ОБ'ЄКТИВНИХ ОБСТАВИН:

- призупинення реалізації на місцевому рівні частини планів дій у сфері кліматичної політики внаслідок війни в Україні



Багато планів дій зупинилося в сфері кліматичній політики, відповідно і немає ніяких інформацій про їх виконання, звітів.

— ГО



Точно якийсь звіт буде опублікований щодо виконання дорожньої карти ("Зеленого курсу" — прим. автора), яку ми прийняли на початку року. Звіт цей точно буде, але питання тільки в тому, що там небагато чого дійсно зроблено з очевидних причин.

— Місцева влада



Поки що ні, ці звіти (з виконання зобов'язань в рамках Угоди мерів — прим. автор.) заплановані, можливо на початок наступного року. Ми намагалися це зробити трохи скорше, але війна і ця робота затягнулася.

— Місцева влада

- періодичність звітування місцевої влади в рамках Угоди мерів — раз на два роки, тобто звіти очікуються у 2023 році;
- лише нещодавнє затвердження Національно визначеного внеску до Паризької угоди (план діє менше року, отже, перший звіт буде у 2023 році);
- відсутність методики для визначення досягнення кліматичних цілей



Методики моніторингу кліматичних власне цих планів адаптації до змін клімату не існує. Якщо десь хтось звітується, то радше по використанню грошей, а не досягнення кліматичних цілей.

— Місцева влада

- повільніша робота над підготовкою звітів через перевантаженість в умовах війни



Цього року поки що не звітували. Ці звіти заплановані, можливо, на початок наступного року. Ми намагалися це зробити трохи скоріше, але війна і ця робота затягнулася.

— Місцева влада

Більшість представниць громадського сектору очікують звітності влади на національному рівні (щодо виконання Національно визначеного внеску до Паризької угоди, Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Кадастру викидів) та на місцевому рівні

(в рамках виконання зобов'язань Угоди мерів, "Зеленого курсу" та національних програм) у березні 2023 року.

Водночас представниці влади на національному рівні стверджують, що підготували й оприлюднили усі необхідні звіти у 2022 році.



Звітування підготували, відповідно наш національний кадастр викидів парникових газів. Кліматична звітність, яку ми щороку готуємо для Конвенції ООН кліматичної, вона була подана так само, як і минулого року. Мало того, ми продовжуємо роботу над впровадженням моніторингу, звітності та верифікації парникових газів. Вона, звичайно, трішечки, не те, що пригальмувала, а йде складніше ніж того би хотілося, через війну.

— **Національна влада**

Про цьогорічну звітність щодо досягнення цілей і завдань, орієнтованих на кліматичні зміни, було відомо лише одному представнику громадського сектору, однак його організації було відмовлено у праві ознайомитись із нею.



Було презентовано доповідь про стан довкілля, і вона була презентована тільки на комітеті екологічної політики. На жаль, ми навіть ще не можемо її отримати на запит. Нам сказали: чекайте публікації на сайті міністерства. Звітування про емісію, звітування про викиди у повітря — все це відсутнє.

— **ГО**

Ще одна з інформанток припускає наявність існування такої звітності, однак не впевнена в цьому.



Ну цього року підводились підсумки, презентувались певні речі до конференції сторін Кліматичної конвенції, тому я думаю, що у зв'язку саме з конференцією сторін якась інформація була підготовлена, оприлюднена через COP.

— **ГО**

Тож, імовірно, громадські організації недостатньо поінформовані про наявність звітних документів.

Розділ 5

МАРКЕРИ ЕФЕКТИВНОСТІ СПІВПРАЦІ

Якість співпраці громадського сектору і влади можна оцінити за динамікою таких показників:

- частка проєктів рішень, які обговорювались у суспільстві;
- можливість вільно пропонувати рішення через депутатів місцевих рад та Верховної Ради України та участь громадського сектору у розробці профільних нормативно-правових актів;
- ступінь розгляду і врахування рекомендацій представниць кліматичного руху;
- частота відмови у співпраці.

Більшість експерт_ок вважають, що **частка проєктів рішень, які обговорювались з громадськістю, знизилась з 66% у 2021 році до 36% у 2022 році.**



Минулого року були вебінари, були зустрічі, в процесі формування того самого визначеного внеску були обговорення з різними стейкхолдерами, в частині з них залучали громадськість. Сьогодні ж публічні обговорення не відбуваються. Навіть у Верховній Раді інформація про їх слухання, засідання комітетів інформація обмежена, закрита. Дуже багато інформації немає, не виставляють, коли буде яке обговорення.

— ГО



Всі рішення приймаються як на центральному, так і на місцевому рівні владою дуже швидко. І мені здається, що відсоток, де вони справді щиро обговорюється, дуже незначний. Минулого року, я сказав би, що всі важливі рішення так або інакше обговорювалися.

— ГО

Цей тренд значною мірою виражений **на національному рівні** — частка проєктів, орієнтованих на протидію зміні клімату, яка обговорювалась, скоротилась удвічі, порівняно з 2022 роком, і становить, за оцінками громадських активіст_ок, не більш як 15%. Фактично з масштабним залученням громадського сектору цього року обговорювався лише план відновлення України та відбувалось заповнення опитувальника Європейської комісії для отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС.

Основну відповідальність за такий стан речей покладають на владу. Про рішення ВРУ активіст_ки цього року дізнавались постфактум. Громадськість не інформували або інформували надто пізно про проєкти, які виносяться на голосування, прийняття рішень часто відбувалися у закритому режимі.



У цілому, що зараз приймається у Верховній Раді, всі зараз дізнаються постфактум. Тож вони не публікуються завчасно.

— ГО



Не знаю, які рішення приймалися, частина з них засекречені, я думаю, що дуже мало з них обговорювались з громадськістю.

— ГО

Якщо влада й давала можливість відкоментувати проєкти рішень, то, ймовірно, робила це через процедурні вимоги, надавала надто короткі терміни задля опрацювання матеріалів і не брала до уваги отримані коментарі.



Протягом війни всі обговорення були лише формальні. Є кілька рішень, які були негативно сприйняті від початкового етапу до завершення розгляду на комітеті, коли всі висловлювались проти, а Верховна Рада на наступний день приймала «за» в самій глупій редакції.

— ГО

Представни_ці центральної влади натомість стверджують, що всі важливі рішення цього року проходили обговорення. Хоч і визнають скорочення інтенсивності комунікації та публічних обговорень.



Тут немає такого, щоб було прийнято якесь важливе рішення і з ігноруванням позиції громадськості. По відходах у нас були активні обговорення. Якщо брати по клімату, то ми до сих пір займаємося підготовкою плану заходів з реалізації НВВ2, у нас були громадські обговорення, але вони не були такими масштабними, як це планувалося,

як зазвичай це відбувається. Я думаю, що відсотків на 50, можливо, навіть більше скоротилися всі ті комунікації, публічні активності, публічне обговорення.

— Національна влада

Зовсім інакше складається ситуація **на місцевому рівні**. Більшість експерт_ок вважають, що в громадах від 80% до 100% проєктів рішень проходять громадські слухання. Зниження частки обговорюваних проєктів рішень у 2022 році або не спостерігалось, або було не надто значним (до 10%).

Зниження частки обговорюваних проєктів рішень на місцевому рівні найчастіше пов'язують із низькою активністю громадськості.



Людей зазвичай приходить мало. Це одні і ті самі люди приходять на обговорення. Як зараз, я не можу сказати. Але думаю, це питання не ігнорується. Крім того, там по Хмельницькому скажу, що бачу від міської ради зараз, навпаки, створили якісь опитування відносно там ставлення там до тих чи інших проблем.

— ГО



Можливо, десь громадськість має бути активніша. Тут коли громада робить пост в себе на сайті, що, будь ласка, давайте коментарі до проєкту рішення, воно висить публічно на вебсайті, то є такі громади, де 0 коментарів. Хоча громадські організації мали б локальні активізуватися, подивитися і додати.

— Місцева влада

Дещо рідше зниження частки обговорюваних проєктів рішень пов'язують зі зміною пріоритетів в умовах війни.

Більшість інформант_ок стверджують, що **громадськість має змогу вільно пропонувати рішення депутатам ВРУ та місцевих рад**. Влада, як і торік відкрита до пропозицій, однак не факт що ця пропозиція буде врахована.



З цим проблем немає. І нічого кардинально не змінилося. Я не відчував, щоб депутати якось унікали спілкування. Той, хто хоче бути долученим до робочих груп або до комунікації з владою з цих питань, хто має на це спроможність і компетенції, той це використовує.

— ГО



Я думаю, що тут сильно не змінилося. Знаю дуже активно, працюють депутати з громадським сектором, дуже часто теж залучають до законотворчої роботи і на місцевому рівні. Часто ми отримуємо запити від народних депутатів, які безпосередньо стосуються якихось ініціатив громадськості.

— **Національна влада**

Одн_а з інформант_ок висловила думку про те, що можливості пропонувати рішення громадським організаціям надто широкі і не враховують можливостей влади їх опрацьовувати.



А чи правильно настільки вільно це робити? Тому що дивіться, у нас умовно 20 громадських організацій, якщо кожна громадська організація має мати доступ... окей, де взяти час депутату чи якійсь комісії, щоб вислухали 20 громадських організацій?

— **Місцева влада**

У 2022 році, порівняно з 2021, **суттєво зменшилось залучення представни_ць громадськості до розробки профільних нормативно-правових актів (щодо зміни клімату) — з 74% до 56%**. Цей показник актуальний як на національному, так і на місцевому рівнях.

Однак громадськість все ж долучалась до розробки рекомендацій до стратегічних документів: Національного плану відновлення України, Національного плану дій з розвитку відновлюваної енергетики, Плану реалізації національно визначеного внеску по скороченню викидів, плану збереження рідкісних видів, а також матеріалів для міжнародних кліматичних конференцій.

Рідше надавали рекомендації на місцевому рівні: громадам, відповідно до результатів моніторингу показників навколишнього середовища; органам місцевої влади під час реалізації спільних проєктів чи в рамках Угоди мерів (оцінки ризиків та вразливості).

Ступінь врахування правок у 2022 році експерти оцінюють неоднозначно. Третина експерт_ок відзначає суттєве зниження частки врахованих рекомендацій у порівнянні з минулим роком, як на національному (орієнтовно на 35%), так і на місцевому рівні (на 10%). Серед основних причин згаданого тренду на національному рівні — брак бюджетного фінансування та корупція; на місцевому рівні — брак бюджетного фінансування та прийняття рішень за спрощеною процедурою.



Як і раніше, більшість законопроектів і правок приймаються з огляду на чийсь приватний інтерес. І, які б там редакційні правки запропоновані громадськістю не були, фінально інтерес все одно перемагає. А зараз (під час війни) це звичайна ситуація — в мутній водичці рибу ловити.

— ГО



Якщо там є зацікавлені якісь сильні сторони, то громадськість слухати ніхто не буде.

— ГО

Третина експерт_ок (переважно тих, хто працює на місцевому рівні) навпаки помічає покращення ситуації. Влада у цьому процесі стала проактивною і не лише враховує подані правки, але й формує запит на них.



Кадровий потенціал влади очевидно зменшується на всіх рівнях, в той час, як запит на креативні, проривні рішення, не дивлячись на війну, він залишається великим, особливо з точки зору планування, заходів з відновлення. Поєднуючись, ці два фактори призводять до того, що органи влади стали значно відкритими до пропозицій зі сторони громадськості.

— ГО

Інші експерти не помічають змін щодо політики врахування правок від громадськості. Вони вважають, що конструктивні, зрозумілі й економічно доцільні пропозиції влада бере до уваги.



Якщо ці рекомендації є хорошими, об'єктивно хорошими, то їх врахують. Якщо вони є спірними або занадто складними для врахування, потребують якогось додаткового вивчення питання, то, можливо, цим не будуть займатися.

— ГО



Ми повинні розуміти, що одна громадська організація пропрацює свої пропозиції і технічно, і законодавчо, а інша громадська організація може дати те, що вони бажають бачити, і тут також ми повинні розуміти якість запропонованих рішень.

— Місцева влада

Зрештою, поки що більшість рішень, які виникли в межах дискусій, не були впроваджені на практиці, тому громадським активістам складно оцінити результативність своєї експертної участі у цих обговореннях.



Відкладається дуже багато речей. Вони розуміють, що в них немає сили, і дуже багато сподівань як держава, так і громадськість покладають на фінансування з-за кордону.

— ГО

Одним із прикладів, який ілюструє характер цьогорічної співпраці громадського сектору і влади у сфері протидії зміні клімату, є робота в рамках відповідних панелей над Планом відновлення України.

Громадські активіст_ки відзначили **надзвичайно високу залученість громадянського суспільства до обговорення Плану**. Влада провела потужну інформаційну кампанію з запрошенням до співпраці тисяч експерт_ок. Демонструвала відкритість до пропозицій. Долучитись до обговорення та висловити власні ідеї мали змогу всі охочі. Тема клімату була наскрізною, її було представлено на кількох тематичних панелях.



Було створено 24 робочі групи, кожна з цих груп дійсно мала більше 100 експертів з громадських організацій. Загалом було залучено більше 2500 експертів. Широкий процес, і тут кожна така робоча група працювала певний час і досить багато взаємодій відбувалося.

— ГО



Я не чула жодної скарги, що там щось не приймали, якихось пропозицій, діалог був відкритий.

— ГО

Попри максимальну відкритість влади, громадськість не задоволена результатом співпраці. Більшість експерт_ок критикує фінальний План за брак конструктивності та практичної цінності: він надто загальний (містить перелік неузгоджених цілей, без вказання способів їх досягнення).



Він був створений без чіткої візії та стратегії. Які б мали піти першими, а потім якісь плани будувати.

— ГО



Непогані були напрацювання, але проблема в тому, коли їх зводили разом і представили фінальний результат, то виявився в фіналі перелік побажань (неузгоджених між собою, по суті, конфліктуючих інтересів).

— ГО



Документ вийшов досить загальний. Бо прописали, що розвиваємо енергетичні кооперативи, але не говорити, як ми їх розвиваємо.

— ГО

Особливої критики зазнав документ сформований у межах робочої групи «екологічна безпека». **Пропозиції експерт_ок на предмет протидії зміні клімату було повністю проігноровано, на оцінку респондент_ок.**



У Національному плані відновлення ніхто нічого не враховував, принаймні в групі, яка напрацьовувала екологічну частину.

— ГО



Була створена тематична група «Екологічна безпека», де всі бажаючі могли подавати свої проєкти і пропозиції. Але... це все було формалізацією того процесу, який відбувався паралельно. Громадськість у цьому процесі була виключно як легітимізація цього. План відновлення розробили Офіс Президента і міністерства зі своїми планами, проєктами, програмами. Там, на жаль, кліматична тема взагалі не вмонтована у всі ті проєкти.

— ГО

Про певну формальну роль громадськості у роботі над Планом відновлення України в рамках робочої групи «Екологічна безпека» свідчили і надто короткі терміни на подання пропозицій (5 днів), доопрацювання пропозицій (2 вихідні дні). Це призвело до скорочення кількості організацій, які долучились до обговорення, а також до зниження якості пропозицій. Окремі учасники відзначали у цій робочій групі неетичну (надмірно агресивну поведінку) керівника процесу, та недоречне голосування за окремі запропоновані проєкти.



Багато хто не зміг долучитися або сформулювати свою думку відповідно. Зрештою, що найбільш обурливо влаштували якесь голосування за якісь проєкти, для чого воно зроблено — не зрозуміло, і в ці відібрані проєкти потрапили далеко не всі проєкти, що залишило незадоволеним більшість тих, хто подавав ці проєкти.

— ГО

За оцінкою експерт_ок, **кількість відмов влади у співпраці представництв громадського сектору є дуже низькою і залишається на однаковому рівні з попереднім роком.**

Зі слів влади, обмеження співпраці з активістами кліматичного руху на місцевому рівні відбувались лише з двох причин. По-перше, не було потреби ініціювати експертний діалог у громадах через перерву в розробленні кліматичних програм на національному рівні. По-друге, якщо все ж виникала потреба у партнерстві — влада не могла знайти активні та діючі локальні громадські організації, які могли б взяти участь у проєкті.

Влада стверджує, що намагається завжди відповідати на пропозиції співпраці громадського кліматичного руху. Декларує зацікавленість у майбутній співпраці в рамках тем клімату, енергетики та мобільності. Особливо привабливими у цьому контексті є формати благодійних екологічних акцій, спільного подання на гранти, екопросвітництва.

Зі слів громадських експерт_ок, посадовці справді схильні уникати прямих відмов від співпраці, утім вони застосовують опосередковані методи відмови, як-от ігнорування запитів чи пропозицій. З огляду на це, громадські представни_ці змушені лобювати реалізацію власних проєктів в органах влади.



Сказати «ні» — хто ж так зробить? Просто роблять вигляд, що ви їм не дзвонили, не писали.

— ГО



На запрошення на заходи нам не відповіли. Скидаємо особисто в фейсбуці — кажуть: «Ми не бачили». Або погодилися дуже формально, а потім перед заходом: «Нема можливості виступити, нарада».

— ГО

НАЙЧАСТІШЕ ГРОМАДСЬКИМ ОРГАНІЗАЦІЯМ ВІДМОВЛЯЛИ У:

- наданні відповіді на офіційний інформаційний запит



Ми звертаємося з пропозицією відкрити інформацію, яку вони закрили, і на цьому створювати продукти: чи аналітичні, чи цифрові рішення. Нам відмовляють.

— ГО

- присутності на предметних заходах від організацій;
- підтримці окремих пропозицій на робочих групах (політично непопулярних рішень).

У 2022 році більшість активістів кліматичного руху не відмовляли владі у співпраці.



Якщо до нас звертаються, то розуміємо, що є потреба і ми можемо бути корисні. Якщо з цією задачею не справимося, то завжди рекомендуємо когось.

— ГО

Однак були випадки, коли представни_ці громадського сектору не виявляли готовності до написання довгострокових міжнародних проєктів чи заявок на фінансування (переважно через сумніви в організаційній спроможності місцевої влади виконати зобов'язання або ж через побоювання кадрових змін, які вплинуть на пріоритетність їх виконання).



Їхній інтерес в тому, щоб хтось сів і написав проєкт. До моменту, коли ми виграємо цей проєкт, пройде від сьогодні приблизно 2 роки, і цієї людини, можливо, вже не буде, відповідно, мені не буде з ким його робити.

— ГО

Рідше траплялися випадки, коли громадські активіст_ки відмовлялися від участі в робочих групах, оскільки не були компетентними в питаннях обговорення.

І нарешті, громадські організації обмежені у фінансових ресурсах, тому не беруть участі у проєктах у ролі спонсорів чи організаторів масштабних конференцій.

Загальна кількість відмов від громадськості цього року не змінилася у порівнянні з попереднім, а у деяких випадках зменшилася.

Розділ 6

МОЖЛИВОСТІ ТА БАР'ЄРИ СПІВПРАЦІ У ЧАС ВІЙНИ

Попри складний для України 2022 рік, він все ж мав певний позитивний вплив на співпрацю влади та громадського сектору в протидії зміні клімату.

НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СПІВПРАЦІ В 2022 РОЦІ:

- Об'єднання зусиль влади і громадськості (зокрема на міжнародних майданчиках), мобілізація громадськості для підтримки влади, формування взаємної довіри



Влада все-таки побачила, що з громадськістю можна співпрацювати.

— ГО



Ми прийшли до того, що точно не треба критикувати владу, а допомагати їм в тих питаннях, в яких не допрацьовуються. Ну, і чекати перемоги для того, щоб втілити всі наші ідеї в життя.

— ГО

- Розширення грантових програм для України



Цього року (Україну — прим. автор.) впустили в LIFE, програму ЄС, там мільярди, і звичайно, що тут теж з'явилися можливості для співпраці і багато хто користується зараз цими можливостями, подають спільні проєкти, особливо з органами місцевого самоврядування, містами.

— ГО



У багатьох із цих проєктів можна податися у кооперації — громадська організація і місцева влада. Тому, на моє сподівання, в наступному році ми зможемо хоча б один — а краще більше таких проєктів — подати і реалізувати у взаємодії.

— Місцева влада

- Розширення міжнародної допомоги, стимулює зростання запиту влади на експертизу громадського сектору



Дещо більш відкритою влада стала через те, що зараз потрібні спеціалісти, які зможуть зрозуміти, які рішення слід приймати у відновленні. Тобто в різних сферах побільше потрібно експертів.

— ГО



У зв'язку з тим, що міжнародна допомога Україні буде розширена, громадські організації можуть бути корисними для органів місцевого самоврядування.

— Місцева влада

- В Україну зайшли великі міжнародні організації, які працюють з проблемами зміни клімату



Стало більше гравців на полі громадськості. Великі міжнародні організації типу GreenPeace зацікавилися дуже процесами зеленої відбудови, стали будувати національні офіси, наймати персонал.

— ГО

- Місцева влада більш системно звертає увагу на питання протидії зміни клімату, сподіваючись залучити донорські кошти на відбудову



Місцева влада починає йти до нас, щоб їм допомогли організовувати проєкти, які вони вважають кліматичними (напр. сонячні станції чи теплові насоси). Вони самі починають цікавитись цим і шукати можливості, як робити аудит і починають готуватись, коли прийдуть інвестори та донори, бо їм треба буде щось показати.

— ГО

Водночас чверть опитаних експерт_ок не помічають жодних позитивних зрушень чи можливостей, які б відкрились упродовж 2022 року.

ОСНОВНІ БАР'ЄРИ У СПІВПРАЦІ В 2022 РОЦІ:

- Зниження пріоритетності проблематики клімату на тлі війни, гуманітарної кризи, енергетичної кризи



Ми почали розмову про клімат, і все... переключили увагу і втратили набуте.

— Місцева влада



У енергетиці відбувається регрес, відбувається спроба продовжити життя газу, продовжити життя атомній енергетиці.

— ГО

- Обмежений доступ до публічної інформації, зниження публічності прийняття рішень



Під час війни сильно закритися Уряд і Верховна Рада. Я вважаю, що це неправильно системні речі приймати, які впливатимуть на ваше з вами життя, за закритими дверима, що ми навіть не знаємо порядку денного і результатів голосування. Це маячня, це непублічна політика.

— ГО

- Брак бюджетного фінансування;
- Виїзд за кордон експерт_ок громадського сектору та частини чиновників, які працювали з темою зміни клімату (зокрема, за оцінками респондент_ок, країну залишили близько 30% активіст_ок)



Частина людей виїхали. Нові люди... все ж потрібен час, щоб людина зрозуміла специфіку діяльності і була достатньо ефективна в цій діяльності. І другий момент, що дехто взагалі, наприклад, звільнився, відповідно, ці ланцюжки можуть бути обірвані, на налагодження нових контактів.

— Місцева влада

- Скорочення заходів, у рамках яких відбувається діалог між владою і громадськістю. Зменшення таких подій фіксує 87% опитаних експерт_ок



Можливість роботи чи хоча би просто присутності на засіданнях різних робочих груп, там комісій, комітетів тощо — це теж сьогодні бар'єр. Тому що вільно бути присутнім неможливо.

— ГО

- Нестабільність. Ускладнене планування діяльності (не зрозумілі часові рамки перемоги та фіналізовані наслідки війни);
- Зменшення кількості сесій місцевих рад — ускладнено винесення питання на обговорення (одиночно);
- Наявність корупційних практик у владі (одиночно)



Зосередженість органів влади на своїй власній адженді (наприклад, по зеленому відновленню вона пов'язана з такою закритістю і навіть корупційною складовою). Використання коштів є дуже непрозорим, влада боїться політичної конкуренції з боку саме активізму.

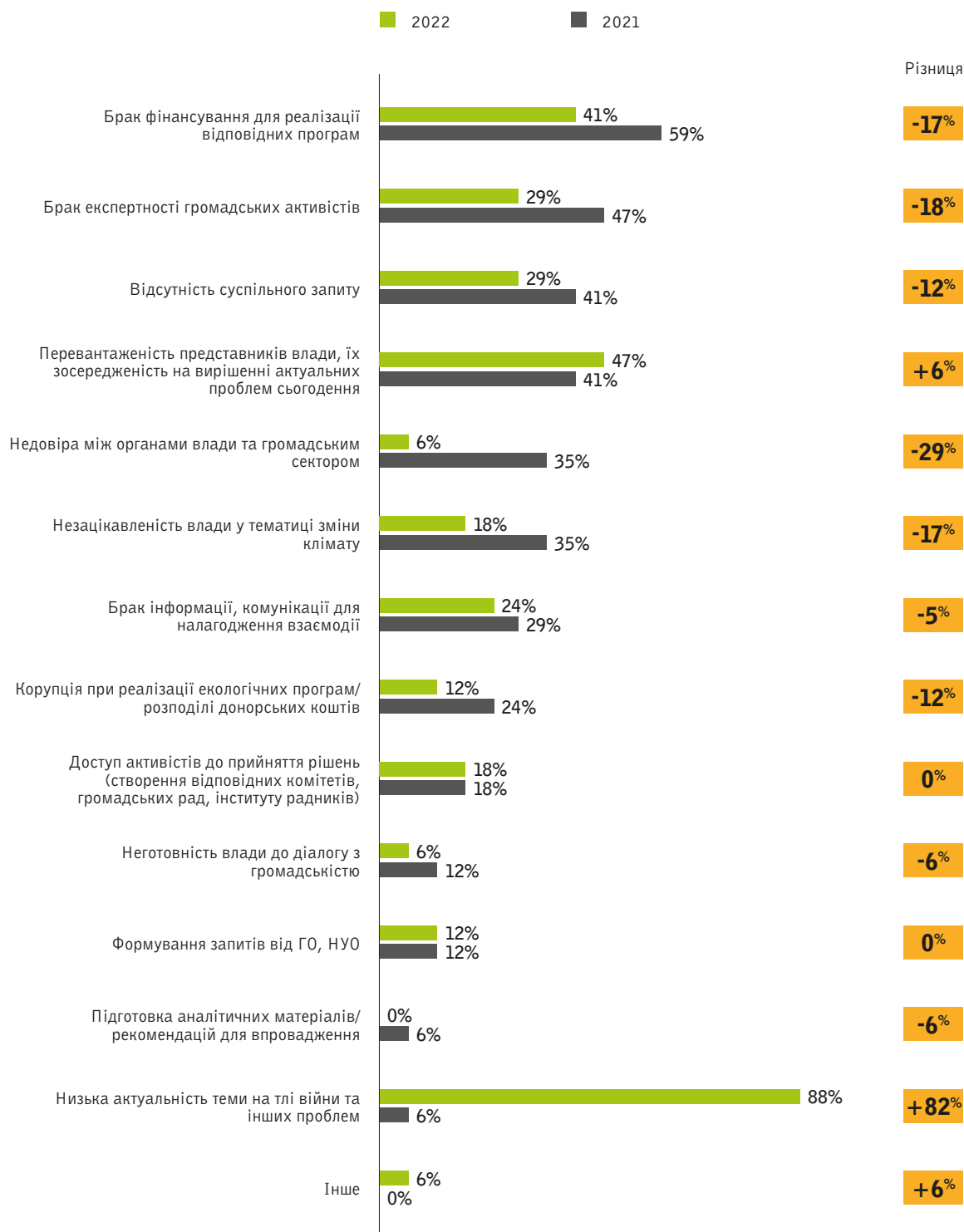
— ГО

Порівняння бар'єрів співпраці влади та громадського сектору відносно 2021 року засвідчує зміну їх структури.

Цього року налагодженню взаємодії найбільше заважали: низька актуальність теми, перевантаженість представни_ць влади (їх зосередженість на вирішенні проблем сьогодні) та брак фінансування для реалізації відповідних програм. Минулого року: брак фінансування, брак експертності громадських активістів, відсутність суспільного запиту та перевантаженість представни_ць влади.

Важливо відзначити, що порівняно з минулим роком знизилась пріоритетність таких бар'єрів: недовіра між органами влади та громадським сектором, брак експертності громадських активістів, незацікавленість влади у тематиці зміни клімату, брак фінансування відповідних програм.

ЯКІ БАР'ЄРИ СПІВПРАЦІ ВЛАДИ І ГРОМАДСЬКОГО КЛІМАТИЧНОГО РУХУ БУЛИ НАЙБІЛЬШ АКТУАЛЬНІ У ...?, у %



Розділ 7

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАЛАГОДЖЕННЯ СПІВПРАЦІ У ЧАС ВІЙНИ

Рекомендації щодо налагодження взаємодії влади та громадськості найчастіше стосуються покращення комунікації, впровадження продуманого та системного підходу до кліматичної політики та розширення інструментів впливу для громадських експерт_ок у процесі прийняття політичних рішень.

На думку експерт_ок, ефективним буде залучення міжнародної спільноти до побудови цих процесів.

ПОБАЖАННЯ ВІД ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ:

- відкрити доступ до реєстрів екологічних даних;
- переглянути методологію моніторингу показників стану довкілля та запровадити їх систематичне оцінювання у громадах, залучивши до цього громадські організації та зовнішнє фінансування;
- замінити чинного міністра захисту довкілля і природних ресурсів;
- запровадити оновлений системний підхід до кліматичної політики завдяки чіткому розділенню обов'язків між органами влади та громадськими організаціями;
- фінансово підтримувати спроможність ГО;
- залучати експерт_ок кліматичного руху до початкових етапів формування законопроєктів;
- забезпечити постійне представництво членів громадських організацій при відповідних органах влади для просування кліматичної тематики та здійснення додаткового контролю виконання законопроєктів;
- організовувати більше кліматичних зустрічей з центральною владою.

ПОБАЖАННЯ ВІД ПРЕДСТАВНИ_ЦЬ ВЛАДИ:

- створити тематичні майданчики для відкритого діалогу між владою різних рівнів і громадським сектором;
- організовувати стратегічні кліматичні зустрічі центральної та місцевої влади;
- заохочувати громадські організації активніше залучали міжнародну допомогу та самостійно реалізовували проєкти.

ВИСНОВКИ ■

- **У 2022 році увага до проблеми зміни клімату дещо знизилась.** Пріоритетними виявились проблеми, пов'язані з війною, гуманітарною кризою та руйнуванням енергетичної інфраструктури в країні. Свідченням зниження уваги до теми зміни клімату, також були:
 - З боку влади: скорочення відповідальних кадрів, послаблення координації та співпраці міністерств, скорочення бюджетного фінансування напрямку, зниження уваги до Плану реалізації національно визначеного внеску України до Паризької угоди, зниження темпів просування відповідних програм і нормативно-правових актів.
 - З боку громадського сектору: зміна фокусу роботи багатьох організацій на волонтерство для фронту, підтримку ВПО.
- Утім і влада, і громадський сектор усвідомлюють важливість протидії зміні клімату, тому починаючи з другої половини року активізували роботу в цьому напрямі.
- **Значною мірою відновленню уваги до теми протидії зміні клімату сприяли:** подання заявки на членство в ЄС, міжнародна увага до України, ширші можливості залучення грантових коштів, реалізація програм, розроблених до війни, енергетична криза.
- **Актуалізація проблеми клімату в Україні сьогодні (як і рік тому) впливала переважно з євроінтеграційних зобов'язань України** в межах Паризької угоди, Угоди про асоціацію з ЄС, потенційного членства в ЄС, Європейського зеленого курсу. У 2022 році вага цього чинника зросла.
- **Другим за значимістю ініціатором просування тематики протидії зміні клімату став громадський сектор. Його ініціативність упродовж 2022 року зросла, тоді як влади — назагал знизилась** (більшою мірою на національному рівні, меншою — на місцевому).
- **Вплив війни на взаємодію влади і громадських організацій був радше негативним.** Інформанти відзначили скорочення можливостей співпраці як на загальнонаціональному рівні, так і на рівні територіальних громад.
- Відносно 2021 року **співпраця стала менш інтенсивною та ефективною.**
- **Оцінка співпраці влади та громадського сектору з протидії зміні клімату у 2022 році змінилась з «доброї» на «задовільну».**
- Водночас характер взаємодії влади та громадського сектору суттєво відрізняється на національному та місцевому рівнях.
- **Ситуація на національному рівні оцінюється радше песимістично.** Їй властиві такі риси:
 - Зниження пріоритетності теми протидії зміні клімату і розробки відповідного законодавства.
 - Участь (можливості долучення) громадянського суспільства в прийнятті рішень скоротилась.
 - Спостерігалась інституційна криза органів влади (через міграцію частини чинов-

- ників за кордон, реорганізацію профільного міністерства) та громадських організацій (через перепрофілювання невеликих ГО, виїзд 15-20% експерт_ок за кордон).
- Експерт_ки від ГО дають суперечливі оцінки відкритості влади до співпраці з організаціями, які спеціалізуються на зміні клімату. Імовірно, це пов'язано зі зміною керівництва профільного міністерства, а отже, і зміною пулу громадських організацій, з якими активно співпрацює влада.
 - Більшість експерт_ок від ГО вважає, що влада стала більш закритою, проводить голосування за закритими дверима, неадекватно реагує на критику, меншою мірою враховує рекомендації та зауваження до проєктів законів і нормативно-правових документів.
 - Обмеження доступу до інформації негативно вплинуло на активність та експертну спроможність громадського сектору.
 - Громадськість обмежена в інструментах впливу на владу через військовий стан в Україні.
 - Натомість представни_ці влади національного рівня не помічають зниження активності й ефективності у взаємодії із громадським сектором. Влада стверджує, що цьогоріч активно запрошувала НУО до співпраці: залучала до експертизи і представницьких заходів.
 - Водночас відбулась трансформація парадигми взаємодії влади і громадських активістів з формули «взаємна критика і стримування», до «партнерства заради досягнення цілей».

■ **Ситуація на місцевому рівні значною мірою залежить від наближеності громад до лінії фронту та наявності лідерів, готових просувати тему протидії зміні клімату.**

- Прифронтові громади не працюють з темою протидії зміні клімату. Громади в тилу поділяються на ті, які працюють з темою клімату і ті, які її ігнорують (останніх більшість). Клімат є об'єктом уваги в тих громадах, де є активні громадські організації, які працюють з цією тематикою; або чиновники, які бачать перспективність у розвитку кліматичної тематики для своєї громади.
- У громадах, які провадять роботу над протидією зміні клімату інтенсивність та характер співпраці влади і громадського сектору не зазнали кардинальних змін. Місцева влада активно долучає громадський сектор для експертної підтримки при підготовці нормативно-правових документів і партнерства у написанні грантів.
- Значною мірою цей діалог стимулювався необхідністю виконання вимог Угоди мерів (у якій нещодавно додано кліматичний компонент) та ініціативами громадських організацій, орієнтованих на підвищення компетенцій влади у проблематиці клімату (напр. ініціатива "Зелений курс").
- Місцева влада доволі відкрита. Вона суттєво не обмежувала доступ до інформації. Як і минулого року намагається виносити усі рішення на громадські обговорення; значною мірою приймає пропозиції та правки від ГО.
- Громадський кліматичний рух зі свого боку підставив плече місцевій владі в питаннях кліматично-енергетичної політики та взяв на себе частину роботи і завдань — у той час як влада була змушена переорієнтувати свої ресурси на вирішення питань, які стосуються війни, гуманітарної та енергетичної кризи.

- **За рік інтенсивних військових дій дещо змінилась структура ініціативи щодо налагодження взаємодії.** На національному рівні у 2022 році 75% усіх контактів було ініційовано громадськістю. Натомість минулого року частка громадськості була дещо нижчою (64%). На місцевому рівні, ситуація не зазнала особливих змін.
- У 2022 році в центрі уваги влади і громадського руху в протидії зміні клімату опинились теми, безпосередньо пов'язані з впливом війни та енергетичною безпекою України. Менше уваги приділялось практичним заходам; а також політикам, присвяченим скороченню негативного впливу економіки на клімат.
- Для 2022 року було характерним **скорочення майже усіх форм співпраці.**
 - Найбільше скоротилась кількість круглих столів/обговорень/дискусій та участь у робочих групах/засіданнях. Суттєво рідше громадськість та експерт_ки залучались до прийняття рішень, готувались експертизи/рекомендації/коментарі до документів.
 - Більш ефективними у 2022 році виявились: неформальне спілкування та спільне подання на гранти. Менш ефективними стали: круглі столи, залучення громадськості й активістів до прийняття рішень, підготовка експертизи та спільні проєкти.
- У 2022 році менш поширеними й ефективними стали більшість **інструментів впливу на владу.**
 - Найбільше скоротилось застосування вуличних акцій і мітингів (заборонених на час воєнного стану). Значно рідше практикувались: круглі столи з громадськістю, громадські слухання та обговорення, запити на інформацію, участь у громадських бюджетах, звернення та скарги.
 - Більш ефективними було визнано допису соціальних мережах. Менш ефективними — вуличні акції, громадський бюджет (через скорочення бюджетів), круглі столи з громадськістю, запити на інформацію.
- **ТОП-бар'єри налагодження взаємодії у 2022 році:** низька актуальність теми, перевантаженість представни_ць влади (їх зосередженість на вирішенні проблем сьогодення) та брак фінансування для реалізації відповідних програм. У 2021 році: брак фінансування, брак експертності громадських активістів, відсутність суспільного запиту та перевантаженість представни_ць влади.
- **ТОП-можливості налагодження взаємодії у 2022 році:** об'єднання зусиль влади і громадськості (зокрема на міжнародних майданчиках), мобілізація громадськості для підтримки влади, формування взаємної довіри, розширення грантових програм і міжнародної підтримки України.
- **Рекомендації щодо налагодження взаємодії влади та громадськості** найчастіше стосуються покращення комунікації, впровадження продуманого та систематичного підходу до кліматичної політики та розширення інструментів впливу для громадських експерт_ок у законодавчій політиці, відкриття доступу до даних.

